

NAŠA KATEDRALA

10 (2006) ZAGREB

ISSN 1331-5927
UDK 246:27:726

ODBOR ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE ZA OBNOVU KATEDRALE

Mons Vladimir Stanković
Preč. Mijo Gabrić
Mons. Josip Klarić
Mons. Juraj Batelja
Preč. Mirko Totović
Prof. dr Ivo Podhorsky
Inž. Zvonimir Rukavina
Prof. dr. Zorislav Horvat
Inž. Zrnka Oštrić

NAŠA KATEDRALA
Časopis Odbora zagrebačke
nadbiskupije za obnovu katedrale
10000 ZAGREB, Kaptol 31
Tel. 48-14-705
Fax 48-14-721

Žiro račun
kod Zagrebačke banke na ime
NADBISKUPIJA ZAGREBAČKA
UPRAVA KATEDRALE
236000-1101559611
ili kod Privredne banke na ime
NADBISKUPIJA ZAGREBAČKA
OBNOVA KATEDRALE
2340009-1110099490

Direktor: Vladimir Stanković
Glavni urednik: Mijo Gabrić
Tehnički urednik: Josip Klarić
Lektor i korektor: Jadranka Jelinić

Uredničko vijeće: Damir Foretić,
Mijo Gabrić, Zorislav Horvat,
Silvije Novak, Zrnka Oštrić, Ivo
Podhorsky, Zvonimir Rukavina

Fotografije: Damir Foretić,
Foto-arhiv GK, Foto-arhiv
Riznice, Josip Klarić,
Zvonimir Rukavina

Časopis izlazi povremeno.
Naklada 3500 primjeraka

Grafička priprema:
Glas Koncila, Kaptol 8
10000 Zagreb

Tisak: Offset Markulin, Lukavec

ISSN 1331-5927
UDK 246:27:728

UVODNO SLOVO

Deseti broj »NAŠE KATEDRALE« - mali jubilar-
ni - predajemo u ruke našim čitateljima. U njemu uz
redovite rubrike dajemo obavijesti o promjenama
koje su se dogodile u katedrali i u Odboru za obnovu
katedrale. Nadamo se, da će one djelotvorno utjecati
kako na duhovnu dimenziju života u katedrali tako
i na uspješnu obnovu katedrale.

Prigodom obnove orgulja donosimo izvještaj dr.
Stjepana Kožula, kanonika kantora, o povijesnom na-
stanku orgulja u katedrali. S. Lina Plukavec piše o
glavnim oltarima u katedrali, bilo ih je osam. O neki-
ma imamo podatke i slike, a o nekima nema gotovo
nikakvog zapisa. Prof. dr Zorislav Horvat piše o ka-
peli sv. Stjepana u nadbiskupskom dvoru, o umjet-
ničkim vrijednostima u tome, nama nedovoljno poz-
natom dragocjenom biseru.

Donosimo i kratak izvještaj o oproštaju s premi-
nulim radnikom na obnovi katedrale.

Želja nam je da i ovaj broj bude ugodno štivo u
Vašim rukama a ujedno i izričaj zahvalnosti za Vašu
brigu i ljubav prema katedrali. I u ovom broju želi-
mo na poseban način izraziti svoju zahvalnost našim
dobročiniteljima.

Sadržaj:

Promjene u katedrali	1
Karl Weiss: Zagrebačka katedrala	3
Zvonimir Rukavina: Obnavljanje u 2005. godini	7
Dr Stjepan Kožul: Obnova orgulja	16
Z. Horvat: Kapela sv. Stjepana u dvoru	20
Damir Foretić: Nepoznati grb na pročelju katedrale	27
S. Lina Plukavec: Glavni oltar zagrebačke katedrale	33
+ Drago Škvorc	44
Događanja u katedrali u 2005. godini	46
Darovatelji u 2005. i 2006. godini	51
Reklame i oglasi	

Uz zahvalnost suradnicima i darovateljima želimo
ugodno čitanje časopisa

Odbor

PROMJENE U KATEDRALI

Pred kraj 2005. godine došlo je u katedrali do promjena. Donosimo ih redom prema broju dekreta:

1) Dekretom nadbiskupa kardinala Josipa Bozanića br. 3021 od 15. 11. 2005., na opetovanu molbu a u skladu s odredbama crkvenog zakona, s danom 31. prosinca 2005. godine **mons. Josip Klarić** razriješen je službe kanonika kustosa i službe predsjednika Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale. U dekretu razrješenja kardinal piše: »Zahvaljujem Vam od srca za dugogodišnje savjesno i svećenički odano obavljanje odgovornih i zahtjevnih službi kustosa i predsjednika Odbora kao i za sve što ste učinili da se u katedrali održava čistoća i ljepota koja dolikuje kući Božjoj. Posebno Vam zahvaljujem za predano vođenje radova na obnovi naše katedrale«.

Mons. Josip Klarić i dalje ostaje članom Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale.

2) Dekretom br. 3022 od 15. 11. 2005. **mons. Josip Klarić**, kanonik, imenovan je kanonikom pokorničarom prvostolne crkve zagrebačke s početkom službe 27. 11. 2005. na prvu nedjelju Došašća.

3) U brizi za dobro katedrale, posebno za njezin pastoralni rad, kardinal Josip Bozanić je posebnim dekretom br. 3023 od 15. studenoga ustanovio službu rektora zagrebačke katedrale.

Novi imenovani rektor je prelat **dr. Juraj Batelja**, kanonik. U dekretu piše: »Rektoru katedrale povjerava se briga za cjelokupno bogoslužje i koordinaciju litur-

gije i svega pastoralna u katedrali, briga za raspored svetih misa i ispovijedanja, nadzor nad provedbom općih i posebnih odredbi o bogoslužju, briga za unutarnje uređenje katedrale, briga za redovnu katedralnu blagajnu i briga za riznicu, kao i za osoblje zaposleno u katedrali. Stvari i dokumente povezane sa službom zapisnički ćete preuzeti od mons. Josipa Klarića, kanonika kustosa i preč. Stjepana Kožula, kanonika kantora u prisutnosti mons. Josipa Mrzljaka, pomoćnoga biskupa i velikog prepozita«.

Novi rektor nastupio je u službu na prvu nedjelju Došašća 2005. godine, a povjerena mu je ujedno i služba katedralnog propovjednika.

4) Dekretom br. 3024. od 15. 11. 2005. nadbiskup kardinal Josip Bozanić promijenio je zaduženja kanonika kantora Prvostolnog kaptola zagrebačkog, koju obnaša **dr. Stjepan Kožul**, kanonik, u onom dijelu, koji se odnosi na zaduženja u katedrali i prenio

ih na novu službu rektora. Zaduženja kanonika kantora u odnosu na Prvostolni kaptol zagrebački ostala su nepromijenjena.

5) Dekretom nadbiskupa kardinala Josipa Bozanića br. 3025. imenovan je **prelat Vladimir Stanković** kanonikom kustosom i predsjednikom Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale. On će kao predsjednik Odbora »zajedno s ostalim članovima Odbora, voditi brigu i koordinirati radove oko obnove naše katedrale«. Njemu je ujedno dana ovlast da »u ime Investitora potpisuje sve financijske i druge dokumente u svezi radova na obnovi katedrale«.

6) Dekretom br. 3304 od 12. 12. 2005. **prelat Vladimir Stanković** imenovan je kanonikom kustosom Prvostolnoga kaptola zagrebačkog, da se »brine za katedralu, to jest za njezino vanjsko održavanje i popravke, a posebno za vođenje i koordiniranje radova na obnovi katedrale«.

7) Dekretom br. 3305 od 12. 12. 2005. kardinal Josip Bozanić imenovao je **prečasnog Miju Gabrića**, prebendara i dekana Zbora prebendara prvostolne crkve zagrebačke prokustosom katedrale i potpredsjednikom Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale: U dekretu piše: »Kao potpredsjednik Odbora Vi ćete posebno pomagati prelatu Vladimiru Stankoviću, predsjedniku Odbora, u vođenju brige za radove na obnovi katedrale«.

Primopredaja je obavljena 29. 12. 2005. a prema dekretu razriješenje i imeno-

vanja stupila su na snagu i zaživjela 1. 1. 2006.

Uz ime novoga predsjednika Odbora Zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale prelata Vladimira Stankovića potrebno je napomenuti da je on kao ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu osobnim zalaganjem kod svojih prijatelja i znanaca u svijetu prikupio znatna sredstva za početak obnove katedrale. Uz ime novoga prokustosa katedrale i potpredsjednika Odbora preč. Mije Gabrića treba napomenuti njegovo iskustvo u sklapanju poznanstava i spretnost u prikupljanju sredstava za izgradnju crkvenih zdanja. Nadamo se da će i jedan i drugi u dobroj mjeri dati svoj prinos obnovi katedrale.

8) Dekretom broj: 291/2006. od 10. veljače 2006. razriješen je dosadašnji Odbor Zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale i uspostavljen novi Odbor.

Članovi novog Odbora su:

Prelat Vladimir Stanković, predsjednik
Preč. Mijo Gabrić, potpredsjednik
Mons. Josip Klarić, član
Prelat dr Juraj Batelja, član
Preč. Mirko Totović, član.

U dekretu piše: »Dosadašnjim članovima Odbora od srca zahvaljujem za predani i ustrajni rad na obnovi naše katedrale. Neka Gospodin obilno nagradi njihove napore. Novim članovima Odbora povjerava se zadaća da koordiniraju i vode sve radove na obnovi katedrale«.

Kardinal Josip Bozanić je u svim dekretima zahvalio dosadašnjim dužnosnicima za savjesno i predano dugogodišnje služenje katedrali i Crkvi a novim službenicima zaželio Božji blagoslov i uspjeh u radu te zagovor Marije, Majke Crkve i blaženog Alojzija Stepinca.

Karl Weiss

ZAGREBAČKA KATEDRALA (DER DOM ZU AGRAM)

Beč, 1860. (Nastavak)

Prevela Zrnka Oštrić

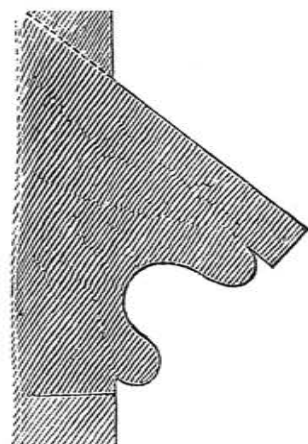
Na koru, i na južnoj i sjevernoj strani katedrale snažno istureni kontrafori podupire svodove i obodne zidove, ali su kontrafori različiti u svome razvoju. Oni na koru su nešto slabiji i penju se bez sužavanja, u ravnoj liniji djelomično do krova, djelomično završavaju ispod krovnog vijenca. Prvi se uzdižu u peterostrukom, a pos-

ljednji samo u četverostrukom sužavanju. Na poligonalnim završecima bočnih kapele kontrafori naprotiv dosižu u dvostrukom sužavanju samo do visine kružišta prozora.

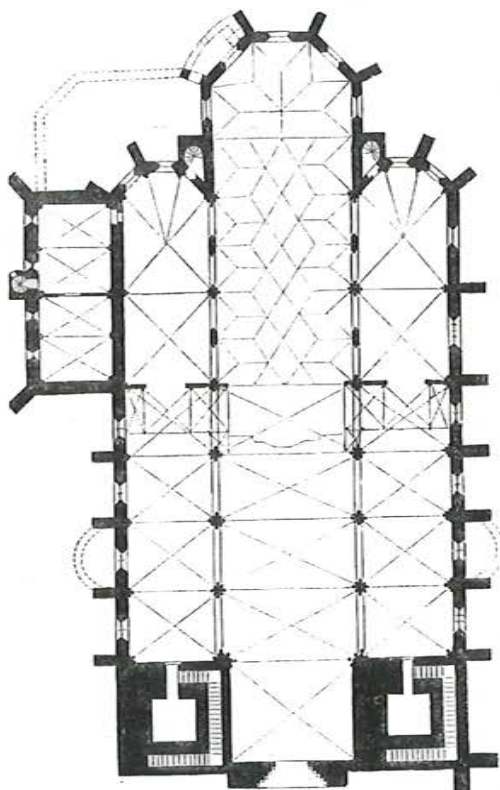
Drugačije se naprotiv razvijaju kontrafori bočnih brodova koji se ističu znatno jače nego oni uz kor, i to na južnoj strani s djelomično četverostrukim a djelomično s peterostrukim stupnjevanjem, i već se kod drugog stupnjevanja sužavaju, a na prednjoj strani četvrtog stupnjevanja skoro su potpuno ukrašeni fijalama preko postavljenih uglova koje su kao niše obostrano udubljene. Na sjevernoj strani razvijaju se

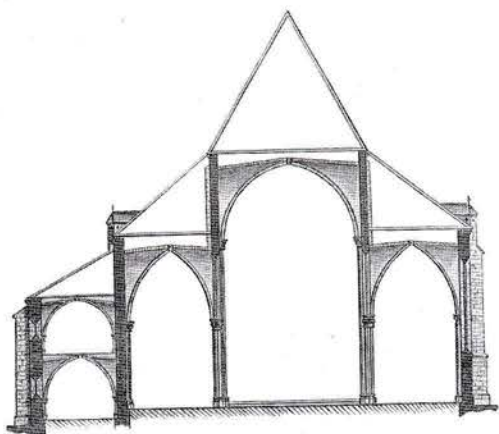
Sl. 22.

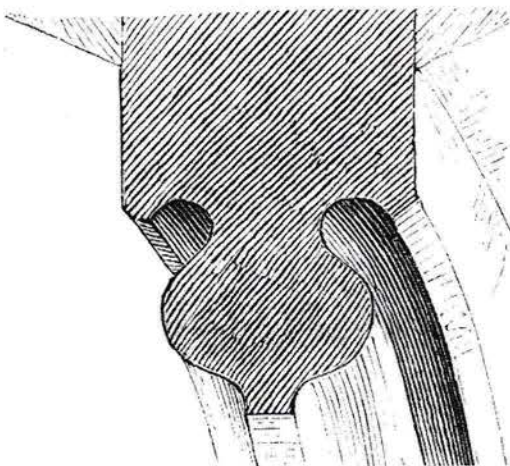
Sl. 23.

Sl. 1.

Sl. 9.

Sl. 24.

kontrafori sužujući prostor djelomično peterostrukim, a djelomično šesterostrukim stupnjevanjem, ali bez ukrašavanja fijalama. Nasuprot tome na sjevernoj i na južnoj strani završavaju kontrafori naizmjenice s jednostavnom pločom i sa zabatnim krovčićima. Veći dio kontrafora još je na kraju ukrašen s grbovima, među kojima se dvo-repi lav pojavljuje sedam puta, raširena krila, već na južnom tornju, tri puta, viteška kaciga sa štitom, koja se nalazi na sl. 22, dva puta, i poprečno položena traka također dva puta. Nije se moglo utvrditi kojim samostanima ili biskupima pripa-

daju ti grbovi. Iznimka je posljednji grb, koji je pripadao biskupu Ivanu Alben.

U visini prozorskih klupčica proteže se jedan vijenac oko bočnih brodova i prezbiterija uključujući i kontrafore. Ispod krova završavaju zidovi također s vijencem, koji pokazuje profil nacrtan na sl. 23, i cijela je crkva pokrivena strmim dvostrešnim krovom. Između završetka bočnih kapela i prezbiterija podižu se tornjići sa stubištima, koja vode do krovšta. Stubišni tornjići imaju poligoni oblik, i podijeljeni su malim vijencima u više katova, na kojima su mali svjetlosni otvori.

Već smo spomenuli da je na sjeverni bočni brod prigraden jedan prostor oblika kapele, visine kroz dvije etaže, koji je dolje bio upotrebljavan za riznicu i sakristiju, a gore za kaptolske arhive (pogl. sl. 1 i sl. 9). Nema sumnje, da je taj prostor izvorno doista bio kapela i da je zid, koji sada dijeli riznicu od sakristije, izveden tek kasnije.

Ta kapela, čiji je istočni završetak bio prekinut u vrijeme kada se proširivalo sakristiju, dolje je podijeljena u četiri polja nešto duža od pola kvadrata, i nad-svođena jednostavnim šiljatim križnim svodom, čija rebra se na bočne zidove oslanjaju na polustupove, koji se spuštaju do poda. Profil rebara (sl. 24) je dosta širok; kapiteli stupova su nježni i glatki (sl. 25) i rebra ne oslanjaju se direktno na njihove poklopne ploče, nego na abaku. Podnožja stupova s dvostrukim torusima i pločastim soklom (sl. 26), leže na visokim dvostruko skošenim i odvojenim bazama, koje su poligono oblikovane s atičkom podjelom. Rebra sjedaju u ukrašene zaglavne kamene, od kojih jedan ima prikazan oblik kao na sl. 27.

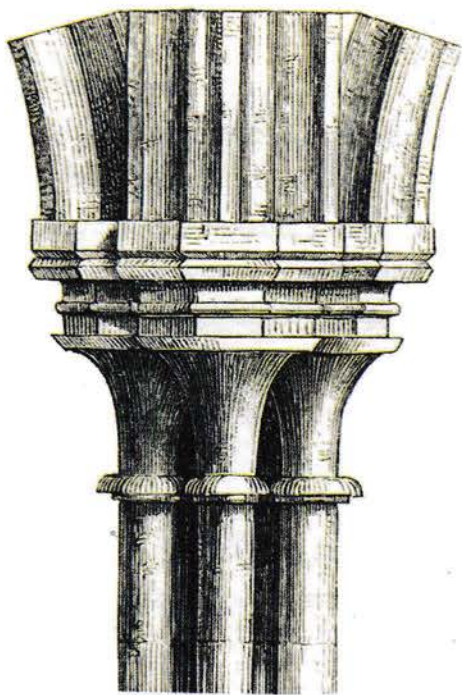
Kapela je sada osvijetljena s četiri uska prozora sa šiljatim lukovima, na kojima nedostaju bilo kakvi profili. Na dva prozora postoje tragovi koji ukazuju da su nekad lukovi bili polukružni.

Prema van je kapela ojačana kontraforima, koji su jednostavno skošeni i dosta jako izlaze iz zidova. Kako je raspored kapele u gornjem dijelu izveden, ne možemo odrediti iz tlocrta, jer nam ulazak u kaptolski arhiv nije bio dozvoljen.

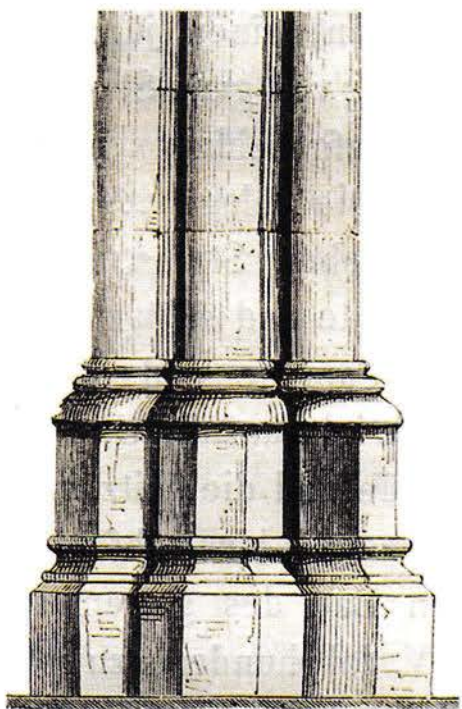
Ako zagrebačku katedralu podvrgnemo arhitektonskoj ocjeni, moramo prvenstveno uputiti na činjenicu, da je kroz opetovana preuređenja i restauriranja pojedinih građevnih dijelova izbrisana jedinstvena osnovna zamisao cijeloga djela i da se u njemu očituju oblici najrazličitijih građevinskih epoha.

Oba masivna kvadratična tornja s rasporedom srednje zapadne fasade i isturenim glavnim ulazom podsjećaju još živo na dispoziciju romaničkih crkava, koje smo upoznali u Mađarskoj: Sz. Jak, Zsambeck, Lebeny itd., te stoga nije nevjerojatno, da dio zapadne fasade pripada još prvome zdanju, koje je kroz više od jednog stoljeća izvedeno i od kralja Andrije II. (godine 1217.) posvećeno svetom Stjepanu. U korist toga govore još postojeći ostaci romaničkog portala i tragovi jednog velikog okruglog prozora na zapadnom pročelju, koji su vidljivi na mjestu iznad zapadnog portala, gdje je sada izveden veliki šiljato-luki prozor. Drugom građevnom razdoblju, i to XIV. stoljeću, pripadaju nasuprot tome na donjoj etaži južnog i djelomično sjevernog tornja izvedene profilirane trake s ornamentima iz ljljana izvedenim šiljato-lučnim frizevima, kao i za pojačanje južnog tornja izvedeni i bogato raščlanjeni kontrafor. Na sjevernom tornju izvedeni grbovi kuće Anžu ne mogu se nikako pripisati kralju Karlu Robertu, već vjerojatno Stjepanu, jednom mlađem sinu Karla Roberta, koji je kao vojvoda cijele Slavonije, Hrvatske i Dalmacije svoje sjedište postavio u Zagrebu.

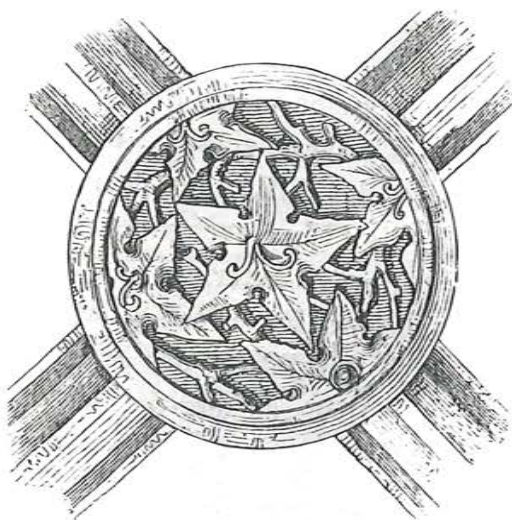
Glavna lađa pripada već vremenu gotičkog stila. S obzirom na razvijeno, ali elegantno i vitko oblikovanje stupova, ornamentarno obrađivanje kapitela i jednostavne križne svodove, zatim obzirom na razvedenost zidnih stupova u sjevernom bočnom brodu i šiljato vođenim svodnim rebrima, kao i konačno s obzirom na bogati kruškasti profil arkadnih stupova, skloni smo postaviti izgradnju sadašnje glavne lađe u drugu polovicu XIV. stoljeća. Južni bočni brod ne izgleda da je izgrađen istodobno sa srednjim i sjevernim bočnim bro-

Sl. 25.

Sl. 26.

Sl. 27.

dom, nego pripada kasnijem vremenu, za što se nalaze uporišta u razvedenosti zidnih stupova i profila svodnih rebara, kao i kod kapitela i rasporeda prozora.

Što se tiče izgradnje prezbiterijske i obje bočne kapele, koje ga prate po širini bočne lađe, vjerojatno je, da se ona odnosi na kraj XIII. stoljeća ili početak XIV. stoljeća, kako se i do sada često pretpostavljalo, ali su u svakom slučaju prezbiterijske i obje bočne kapele u kasnijem vremenu, i to krajem XV. stoljeća, doživjele značajna preuređenja. Stupovi prezbiterijske, postavljeni između istaknutih polustupova (»službi«) imaju vrlo duboke užljebine, čime su dobili izuzetno elastičan oblik, kako vjerujemo, pojava su prve, a ne kasnije epohe gotičkog

stila. Nadalje, gurte arkadnih lukova postavljene su sasvim neposredno na visoke snažno istaknute abake kapitela; prirodno zadržano lišće kapitela ne razvija se iz središta kao iz korijena, nego je položeno lagano u obliku vijenca oko središta. Profil rebara svoda u bočnim kapelama još nema vitku razvedenost kasnogotičkog razdoblja, već je još dosta širok; visoki, vitki prozori prezbiterijske kao i bočnih kapele su prema van i prema unutra široko skošeni i s malim bazama za prihvat stupića. Sve su to pojave koje ne upućuju na ranu gotiku. Sama isprepletenost izvedbe prozorskih šprljaka i smanjeno, s ribljim mjehurima snažno pomiješano kružište novine su jednog kasnijeg razdoblja. Ako dakle gospodin Kukuljević pretpostavlja, da cijeli prezbiterijski obnovljen za vrijeme biskupa Osvalda Thuza (1466-1499), pripada još kasnijem razdoblju, i to drugoj polovici XVII. stoljeća, mrežasti svod prezbiterijske pripada mu svakako, nakon što je raniji oštećen udarom groma. O tome daje povijest građenja određena uporišta.

Iz jednog starijeg građevinskog razdoblja nego što su glavna lađa i prezbiterijska datira ona kapela, koja je dograđena na sjevernoj strani crkve, i sada se koristi kao riznica i sakristija. Oblikovanje kapitela i sokla na glavnim stupovima, kao i profil rebara svoda, ima karakter prijelaznog razdoblja, i mi u njoj vidimo onu kapelu, koju je zagrebački biskup Stjepan II. dao izgraditi u drugoj polovici XIII. stoljeća u čast mučenika svetoga Stjepana.

Zvonimir Rukavina OBNAVLJANJE KATEDRALE U 2005. GODINI

Za Božić, prije 15 godina, podignuta je mala skela uz zidove katedrale sjeverno i južno od portala. Time je obilježen početak radova na velikoj obnovi katedrale, koja traje i danas. Trebalo je doći do prve galerije na 40 m od tla. Za te radove bilo je potrebno podići skelu tešku 180 tona, a njena montaža trajala je tri godine. Nakon obnove prve galerije s obnovom se krenulo na timpanon među zvonnicima, pa na sjeverni toranj, sve do njegova vrha. Istodobno se s radovima od prve galerije napredovalo i prema dolje, prema tlu. Pred Božić 2005. završeni su radovi obnove na zidu i kontraforima južno od portala, pa je demontirana i skinuta skela, koja je tu podignuta točno prije petnaest godina (Sl. 1).

Sl. 1.

Sl. 2.

Sl. 3.

Početak 2005. godine, još za hladnog vremena, prije nego je počela građevinska sezona, u siječnju nam je stizao obrađeni kamen sa Brača za nastavak radova na sjevernome tornju. Pristigli kamen deponiran je u ograđeni prostor pred katedralom (Sl.2 i Sl. 3). Čekalo se da vrijeme dozvoli nastavak radova na sjevernome tornju i radilo se na planovima za uređenje glavnoga portala.

Projektanti Damir Foretić, inž. građ. i Lidija Krolo, dipl. inž. arh. na sjednici Odbora s dr. Zorislavom Horvatom, dipl. inž. arh., Zrnkom Oštrić, dipl. inž. arh., dr. Ivom Podhorskim, dipl. inž. građ. (Sl. 4)

Projektanti su na sjednici Odbora dobili upute, kako projektirati obnovu portala.

Sl. 4.

Sl. 5.

Sl. 6.

Sl. 7.

Ranija razmišljanja morala su biti nešto izmijenjena. Prvotna ideja da čitav portal bude obnovljen bizekom nije se mogla ostvariti, zbog nedostatka bizek kamena. Odredili smo da se kontrafore i timpanon portala obnove travertinom. Za obnovu kamene plastike, na primjer u 13. redu za obnovu ukrasnih kapitela, koristit će se veći komadi bizek kamena izvađeni kod obnavljanja sjevernoga tornja. Pripremnim radovima izveden je zaštitni tunel za ljude koji posjećuju katedralu. (Sl. 5). Dorađena je skela za izvođenje radova, popođena je i ovijena zaštitnom mrežom. Radovi na portalu mogli su započeti.

Stjepko Vrsalović, dipl. inž. građ. sa svojim ljudima, tvrtka »Pauk«, izgradio je zaštitni tunel i uređio skelu za izvođenje radova na portalu.

Prvo su izvođena rušenja i demontaže. Srušene su dotrajale fijale kontrafora portala, sa sjeverne i južne strane. Izvađen je i predviđeni kamen za zamjenu iz nižih dijelova kontrafora, do 16. reda. Kipari restauratori su tada krenuli s pranjem kamena portala. Namještene mlaznice prskale su danima vodu na kamen, svakih 15 minuta, i tako omekšavale stoljetnu prljavštinu. Voda je ujedno i ispirala omekšanu prljavštinu. Nakon čišćenja vodom posebnu prljavi i zahtjevni dijelovi kamene plastike čišćeni su finim pjeskarenjem. Kamen je kemijski tretiran barijevim hidroksidom i učvršćivačem, a onda je rađena restauracija i dogradnja manje oštećenih ukrasnih kamenih dijelova, koji nisu bili predviđeni za zamjenu.

Šest figura kamenih anđela skinuto je s portala i prevezeno u kiparsku radionicu, gdje su podvrgnuti tretmanu čišćenja i restauracije (Sl. 6).

U ateljeu akademskog kipara Ivana Briskog rađeni su modeli za obnovu 20 kapitela 13. reda (Sl. 7).

Anton Biba, dipl. inž. arh. radio je na svim dosadašnjim projektima za obnovu katedrale (Sl. 8). Na portalu je bio opsežan posao snimanja postojećeg stanja. Svakom kamenu trebalo je procijeniti trošnost i kvalitetu, te odrediti njegovu budućnost, da li će biti restauratorski tretiran ili će biti zamijenjen.

Sl. 8.

Sl. 9.

Sl. 10.

U portalnoj niši nalaze se kamene kipovi svetaca. Na južnoj strani su sv. Katarina, sv. Florijan i sv. Ćiril (Sl. 9), a na sjevernoj strani su sv. Metod, sv. Juraj i sv. Barbara (Sl. 10).

Nad kipovima se nalaze kamene ukrašeni baldahini na kojima stoje kamene anđeli, koji drže trake s imenom sveca pod njima.

Baldahini krajnjih svetaca toliko su trošni da ih treba zamijeniti (Sl. 11). Da bi se

Sl. 11.

Sl. 12.

Sl. 13.

lakše obavila demontaža baldahina, i kasnije ugradnja novih, krajnji sveci, sv. Ćiril i Metod, demontirani su i premješteni na radnu skelu. Demontirani su i baldahini, a njihovi dijelovi su preneseni u atelje da posluže za izradu modela novih baldahina.

Nad vratima portala je veliki skulpturni reljef Svetoga Trojstva, sa nizovima kamenih ukrasa po luku, koji uokviruje reljef (Sl. 12, 13, 14). Stoljetna prašina nataložila se na kamenim ukrasima portala.

Sl. 14.

Sl. 17.

Sl. 15.

Sl. 19.

Sl. 16.

Nakon demontaže dotrajalog kamena portala kamenari su prešli na sjeverni toranj, a na portal su došli kipari restauratori. Prvo je obavljeno pranje kamena, pa liječenje i onda učvršćivanje. Manje oštećena kamena plastika restaurirana je na objektu. S dijelova timpanona portala uzimani su silikonski kalupi za odljevanje formi od kojih se rade modeli za izradu nove kamene plastike.

Sl. 20.

Sl. 21.

Oprani dijelovi portala zablistali su svojom izvornom ljepotom (Sl. 15-18 i 20). Kiparima restauratorima ostalo je urediti timpanon u čijoj središnjoj niši je kip Isusov (Sl. 19).

U bočnim nišama timpanona su kipovi kraljeva, Stjepana i Ladislava, a do njih su veliki medaljoni reljefnih skulptura anđela (Sl. 21).

Dio modela većeg formata rađen je obradom originalnih oštećenih dijelova portala u radionici pod nadstrešnicom u dvorištu katedrale iza sakristije (Sl. 22).

Na drugoj galeriji sjevernoga tornja trebalo je demontirati dvije dotrajale rigalice za izradu modela. Izrada modela povjerenja je akademskoj kiparici Mariji Lukač (Sl. 23).

Na tri strane sjevernoga tornja (istok, sjever i zapad) trebalo je u velikim nišama, visokim 12 m, između prve i druge galerije, zamijeniti dotrajale kamene stupove. Dok se nije znalo kako je zidana druga galerija razmišljalo se o demontaži poda galerije kako bi se došlo do svoda velike niše (Sl. 24).

Taj posao je bio predviđen za obnovu druge galerije, pa je potreba zamjene stupova ispod nje samo ubrzala otvaranje njenog poda. Veliko kamenje odvezeno je na gradilišnu deponiju pred katedralu (Sl. 25).

Pokazalo se da je tim putem nemoguće demontirati svod velikih niša, pa je odlučeno da se izvrši podupiranje svoda i demontaža luka ispod odteretne reške.

Sl. 22.

Sl. 23

Sl. 24.

Sl. 25.

Sl. 26.

Sl. 30.

Sl. 27.

Sl. 31.

Sl. 28.

Sl. 29.

Podupiranje je izvršeno po uputama projektanta skele, Želimira Frančiškovića, dipl. inž. građ., i teret svoda niše prenesen je na skelu.

Želimir Frančišković, dipl. inž. građ. i Zvonimir Rukavina, dipl. inž. građ. u pregledu podupiranja svodova velikih niša na sjevernom tornju (Sl. 26).

Prvo je demontiran istočni stup i kamenni svod nad njim (Sl. 27). Nakon demontaže i čišćenja stup je odmah sagrađen od novih kamenih elemenata (Sl. 28), a za svod nad njim korišten je stari demontirani kamen (Sl. 27). Nakon obavljenog posla na istočnoj strani rađen je sjeverni stup, pa zapadni.

Tijesan prostor u svodu niše otežavao je radove (Sl. 29).

Radove na drugoj galeriji pregledao je i dr. Ivo Podhorsky, dipl. inž. građ. u pratnji Zvonimira Rukavina, dipl. inž. građ. (Sl. 30).

Na zapadnoj strani sjevernoga tornja, na visini od 50 m nad zemljom, između

Sl. 32.

Sl. 33.

prve i druge galerije, trebalo je ugraditi nove kamene baldahine (Sl. 31), visoke 2,6 m, iznad svetaca, svetog Pavla Pustinjaka i svetog Franje Ksaverskog (Sl. 32 i 33).

Svi pripremni radovi su izvršeni i baldahini su postavljeni na svoje mjesto, usidreni i dobro ozidani.

Kipovi svetaca uređeni su prethodne godine s tim da je uređenje svetog Pavla Pustinjaka, ugradnjom šake desne ruke, bilo dovršeno 2005. (Sl. 34).

Kamenarskom obradom južnog zida sjevernoga tornja između prve i druge galerije otvoren je posao kiparima restauratorima, koji su tu nastavili već ranije započeti posao i uspješno ga dovršili (Sl. 35-36). Time su obnovljene sve četiri strane sjevernoga tornja od prve do druge galerije. U 2005. godini je na tom dijelu sjevernoga tornja otklesano 21,14 m³ dotrajalog kamena, a montirana su 279 komada novih kamenih elemenata i 57 tašela. Štokanjem je obrađeno i fugirano 153,96 m² kamene površine zida.

Kamenari su se vratili na portal (Sl. 37) i radili na ugradnji elemenata obnove od tla do 15. reda na sjevernoj i južnoj strani portala. Na portalu otklesano je 34,18 m³

Sl. 34.

Sl. 35.

Sl. 36.

Sl. 37.

dotrajalog kamena, a montirana su 492 komada novih kamenih elemenata i 15 tašela. Štokanjem je obrađeno 57,89 m², a fugirano je 66,00 m² zidne kamene površine. Izrađeno je 20 modela za polukapitele 13. reda i 5 velikih modela za dijelove timpanona portala.

Iz radionice na Braču stizali su novi kameni elementi izrađeni po nacrtima za obnovu. Došli su nam i komadi izrađeni od demontiranog bizeka, za zid pročelja južno od portala (Sl. 38 i 39). Taj zid nismo mogli ranije dovršiti zbog nedostatka bizek kamena, koji nam je trebao za obnovu tog,

jednog od najstarijih dijelova katedrale. Otklesano je 1,15 m³ dotrajalog kamena, a montirana su 76 komada novih kamenih elemenata i 10 tašela.

Posljednji mjesec radne sezone 2005. radilo se na dovršenju obnove tog zida sa južnim uglovnim kontraforima zapadnog pročelja. Radovi su uspješno dovršeni, što je omogućilo i skidanje 375 m² skele sa tog dijela katedrale.

Upravo na tom mjestu (Sl. 39) gdje smo završili radove u 2005. godini, do nastavka

Sl. 38.

Sl. 39.

Sl. 40.

u novoj radnoj sezoni, tu smo započeli radove pred 15 godina, podizanjem cijevi prve skele. Bili smo do vrha sjevernoga tornja obnovili mu križ i vratili se na mjesto početka radova. Sve to vrijeme uspješno je vodio Odbor za obnovu katedrale, i radove obnove, njegov predsjednik i kustos katedrale mons. Josip Klarić. Na zamolbu mons. Klarića, zbog zdravstvenih razloga, nadbiskup kardinal Bozanić je razriješio mons. Klarića dužnosti predsjednika Odbora i tu je dužnost povjerio mons. Vladimiru Stankoviću, kojeg je ujedno imenovao i kustosom katedrale, sa nastupom na tu dužnost 01. siječnja 2006. godine. Mons. Klarić i dalje ostaje član Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale.

U uredu kod mons. Klarića (Sl. 40), prof. Silvije Novak, dr. sc. Zorislav Horvat,

Sl. 41.

dipl. inž. arh., mons. Josip Klarić i Zrnka Oštrić, dipl. inž. arh.

Na želju svih mjerodavnih i svih dosadašnjih suradnika, svojim velikim znanjem, iskustvom i voljom, koliko mu zdravlje dozvoli, mons. Josip Klarić će i dalje raditi za dobro i obnovu katedrale. Za njegov dosadašnji rad i trud oko obnove katedrale mnogi su mu već zahvalili, a ja ovdje izričem još jednu zahvalu u ime svih kolega iz Odbora i u svoje osobno, sa željama za dobro zdravlje i još dugu suradnju u Odboru.

11. siječnja 2006. održana je prva sjednica Odbora u ovoj godini (Sl. 41). Na slici sa sjednice: mons. Vladimir Stanković, predsjednik Odbora, dr. Ivo Podhorsky, dipl. inž. građ., član Odbora i dopredsjednik Odbora preč. Mijo Gabrić.

Dr Stjepan Kožul, kanonik kantor
**POHVALBA (KOLAUDACIJA)
 OBNOVLJENIH ORGULJA
 U ZAGREBAČKOJ PRVOSTOLNICI**

(Subota, 26. studenoga 2005. u 19 sati)

*Uzoriti gospodine Kardinale, sestre
 i braćo!*

U ovoj svečanoj prigodi kolaudacije, usmjerit ćemo svoj pogled na prošlost i sadašnjost orgulja u zagrebačkoj prvostolnici. O njima nam govore drevne listine Kaptolskog arhiva, kao i objavljeni radovi, osobito od kanonika Janka Barléa, katedralnog orguljaša Vatroslava Kolandera, zatim Božidara Širole i Franje Dugana do svećenika Subotičke biskupije Josipa Mioča u novije vrijeme.

Orgulje zagrebačke katedrale izgrađene u Pečuhu 1834. Sada u župnoj crkvi u Pregradi

U prošlosti nalazimo najstariju vijest o orguljama u Hrvatskoj, onu iz 1363. godine, u kojoj se spominje orguljaš Nikola, svećenik župne crkve sv. Marka u Zagrebu. Orgulje stolne crkve u Dubrovniku spominju se 1384., a sv. Stošije u Zadru iz 1392. godine. Godine 1425. spominju se orgulje u glogovničkom samostanu Križara jeruzalemskog Svetoga groba kod Križevaca. Dakako da je to vrijeme kada je i zagrebačka stolna crkva imala svoje orgulje. Od 15. stoljeća nalazimo u Kaptolskom arhivu dokumente o popravcima i dogradnji orgulja stolne crkve u Zagrebu, primjerice od 1493. do 1517. godine. Or-

guljaši su uglavnom bili kanonici. Izuzetak je bio orguljaš Sebastijan od 1547.-1553. laik, rodom s biskupske gospoštije i grada Dubrave kod Ivanića. Značajniji popravci

orgulja vršeni su 1599. i 1634. godine, uz dogradnju novih registara. Godine 1645. zagrebačku stolnu crkvu poharao je strašni požar. Ostala je bez krova, a od urušavanja su uništeni i pjevalište i orgulje. Zagrebački biskup Martin Bogdan (1643. – 1647.) i Kaptol povjeravaju 1647. graditelju Grgi Štruglu izgradnju novih orgulja za katedralu, uz cijenu od 1100 zlatnih škuda. Te nove orgulje dao je Bogdanov

Svirale na orguljama

Nadbiskup Juraj Haulik - naručitelj orgulja

nasljednik biskup Petar Petretić (1648. - 1667.) obojiti i ukrasiti pozlatom.

Dao ih je i dva puta očistiti i popraviti, dok je biskup Aleksandar Mikulić (1688. - 1694.) pozvao 1689. godine graditelja orgulja iz Ljubljane Ivana Fallera da izvede obnovu i zamašnija proširenja orgulja.

Nakon popravka orgulje su imale 19 registara. Kaptol se obvezao platiti 1600 forinti i dati mu na dar 20 dukata. Te su orgulje 1721. godine bile temeljito obnovljene, a neki registri odstranjeni i izmijenjeni. One su stajale u sjevernoj empori katedrale sve do potresa 1880. godine, kada su u obnovi prvostolnice emporu srušili i te orgulje odstranili. K tomu, nije izvjesno da su više bile u upotrebi. Naime, izvori govore da su još 1828. godine bile dvoje orgulje u katedrali, ali ni jedne nisu bile smještene iznad glavnog ulaza, nego je taj zapadni zid bio posve prazan. Vrhovčev nasljednik, biskup Aleksandar Alagović (1829. - 1837.) mnogo ruši i gradi po svoje, zahvati su mu veoma kratkoga daha, žive uglavnom samo do njegova nasljednika. Alagović je tako prošao s glavnim oltarom i dogradnjom sakristije. Bolje je sreće bio s korom, koji je dao podići u glavnoj lađi, iznad glavnog ulaza, na praznom zapadnom zidu, gdje je do danas. Biskup je s Kaptolom naručio u Pečuhu kod graditelja Franje Fochta nove orgulje za taj novi kor s 40 registara za 9.500 forinti. Graditelj je orgulje 1834. godine postavio na novoizgrađeni kor, ali ni one nisu bile dugoga vijeka, jer su se pokazale nedostatne za veličinu zagrebačke katedrale. Alagovićev nasljednik biskup Juraj Haulik, od 1852. godine prvi zagrebački nadbiskup i kardinal, bio je sretnije ruke u obnovi katedrale, kada dobivamo današnju vizuru svetišta i kora s novim Walckerovim orguljama. Naime, Haulik je dao maknuti Alagovićev glavni oltar i prodati na dražbi veliku oltarnu sliku (palu) za župnu crkvu u Pregradi, gdje se i danas nalazi. Jednako tako dao je maknuti i Alagovićeve orgulje iz katedrale. I one su završile 1854. godine u Pregradi samo za 600 forinti. Haulik je naručio nove orgulje kod njemačke tvrtke E. Friedricha Walckera u Ludwigsburgu.

Anđeo s harfom na pročelju orgulja

Skele za obnovu orgulja 1985. - 1987.

M^o Anđelko Klobučar za orguljama 1987.

*Kardinal Franjo Kuharić blagoslivlje orgulje
5. srpnja 1987.*

Sviraonik zagrebačkih orgulja

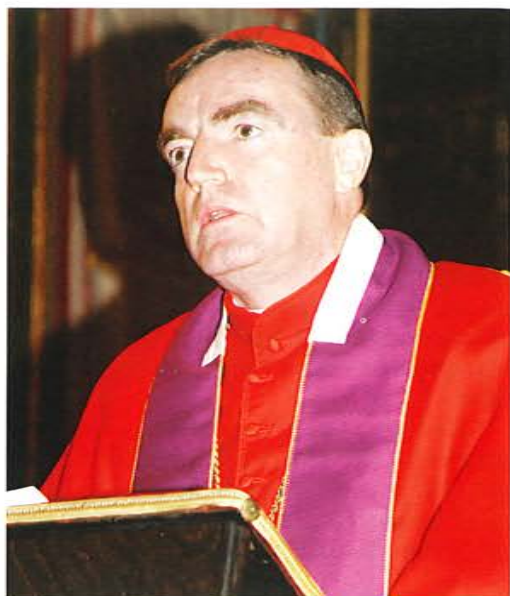

Svirale na orguljama

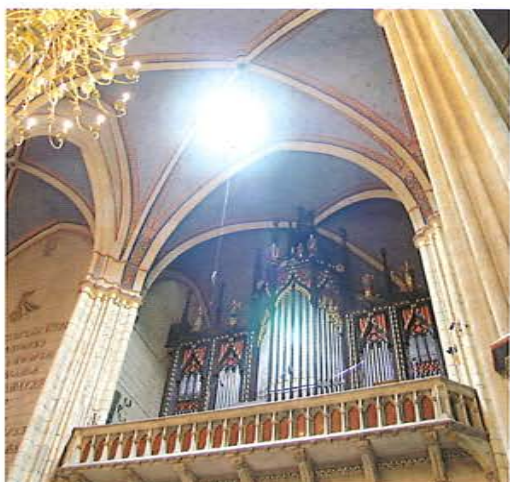
Walcker je prihvatio ponudu i u travnju 1852. došao u Zagreb i sastavio dispoziciju za nove orgulje od 50 registara, s tri klavijature i s pedalom. Nadbiskup Haulik tražio je naknadno da ormar za orgulje bude od hrastovine, a kao ukras imao se postaviti na ormar, u sredini, kip sv. Cecilije, zaštitnice svete glazbe, s desne strane sv. Grgura pape, a s lijeve sv. Ambrozija, zaštitnika korala. Sa svake strane trebala su biti smještena po dva anđela. Ugovor je bio potpisan 15. srpnja 1852. Troškovi su iznosili 16.583 forinte. Graditelj Walcker se obvezao da će orgulje postaviti do lipnja 1854. godine. No, kako je bio zauzet gradnjom velikih orgulja od 100 registara za katedralu u Ulmu, zagrebačke orgulje bile su dogotovljene u prosincu 1854., a prijevoz u Zagreb dogovoren je za proljeće 1855. godine. Walcker je došao u Zagreb 23. srpnja 1855. s četvoricom radnika, te su do polovice listopada 1855. orgulje bile postavljene. Ugrađena su dva registra više od prvobitne dispozicije. U ponedjeljak 23. srpnja 1855. bio je izveden prvi koncert na novim orguljama, u nazočnosti preko 3.000 osoba. Slušatelji su bili iznenađeni ljepotom zvuka novih orgulja, a komisija, koja je ispitivala orgulje, dala je graditelju Walckeru veliko priznanje i izdala mu 10. studenoga 1855. najbolju svjedodžbu. Orgulje su bile 1868. godine očišćene i neki mjehovi izmijenjeni. Takovo stanje dočekalo je razorni potres 1880. godine, kada je teško stradala prvostolnica, njezina oprema i namještaj (inventar), pa i orgulje.

Drugo razdoblje zagrebačkih katedralnih orgulja možemo pratiti od potresa 1880. godine na ovamo. Godine 1885. Prvostolni kaptol poziva graditelja orgulja Steinmayera iz Oetingena u Bavorskoj da popravi orgulje. Šteta što nisu pozvali tvrtku Walcker, kad su već zvali majstora iz inozemstva. Kanonik kustos dr. Feliks Suk nije bio zadovoljan s tim popravkom, pa se kasnije dopisivao s Josipom Smrekarom iz Ljubljane i dogovarao s orguljašem prvostolne crkve Vatroslavom Kolanderom i Franjom Duganom. Konačno su odlučili pozvati u Zagreb Oskara Walckera, unuka graditelja orgulja Walckera. Došao je u Zagreb u siječnju

1912. godine, u veljači je podnio Kaptolu plan i izvješće, te mu je Prvostolni kaptol povjerio obnovu, preuređenje i dogradnju orgulja. Obnovio je temeljito orgulje, odlučio se za modernu konstrukciju i proširio ih je s 9 novih registara. Ovako preuređene i potpuno obnovljene orgulje bile su dogotovljene do Uskrsa 1913. a kanonik kustos Suk podmirio je sve troškove u iznosu od 22.740 austrougarskih kruna. Ovako kvalitetne orgulje služile su tridesetak godina. Na prijedlog Franje Dugana i ondašnjeg regensa kora Filipa Hajdukovića, nadbiskup dr. Alojzije Stepinac i Prvostolni kaptol prihvaćaju prijedlog, te je potpisan Ugovor s tvrtkom »Walcker«. U listopadu 1940. godine počinju poslovi rekonstrukcije: orgulje su popravljene, preuređene na elektromagnetski sustav, dodan je četvrti manual i proširene su za još 16 registara. Troškovi za popravak i preuređenje iznosili su 80.000 ondašnjih dinara. Proširenje je vođeno po dispoziciji i pod stručnim nadzorom Franje Dugana. Zahvaljujući njegovom vodstvu, ova je rekonstrukcija odlično uspjela. Dobili smo zapravo današnje katedralne orgulje elektro-magnetskog sistema, s 4 manuala, 75 zvučnih registara, 6 slobodnih kombinacija, 4 kombinacije za svaki manual i pedal. U prošlom, 20. stoljeću, uz spomenutog Feliksa Suka, veoma su zaslužni za našu prvostolnicu i njezinu riznicu kanonici kustosi dr. Ljudevit Ivančan između svjetskih ratova i prof. dr. Antun Ivandija do svoje smrti 1997. godine. Ovaj posljednji, vodio je uređenje novoga krovišta prvostolnice i njezinu cjelovitu unutarnju obnovu, te je prije 20 godina, 1985. godine, tvrtka »Walcker« ponovno obnavljala i katedralne orgulje. I tako, dvadeset godina kasnije, konačno dolazimo do ovogodišnje obnove orgulja naše prvostolnice, koja je izvršena prema Ugovoru od 15. ožujka 2005. između Zagrebačke nadbiskupije i tvrtke M. Walcker-Mayera za 87.775 eura. Orgulje su u cijelosti temeljito pregledane i očišćene. Izvršene su sve potrebne zamjene, dopune, obnove i nove ugradnje, od sviraonika i svirala, do mjehova i kućišta. Izvršeno je intoniranje i ugađanje orgulja.

Kardinal Josip Bozanić blagoslovio je obnovljene orgulje 26. studenoga 2005.

Obnovljene orgulje – 2005.

Današnje orgulje naše prvostolne crkve zagrebačke savršeno su djelo orguljarskog umijeća. Najveće su orgulje jugoistočno od Beča, a po umjetničkoj vrijednosti jedne od vrjednijih u Europi. One, evo, traju već 150 godina. Dostojno je, da nam o svom **visokom jubileju 150. obljetnice**, vezano uz 150. obljetnicu Zagrebačke nadbiskupije i metropolije, zazvuče obnovljene i osvježene! Svima srdačno zahvaljujem!

Prof. dr. Zorislav Horvat

KAPELA SV. STJEPANA PRVOMUČENIKA U NADBISKUPSKOM DVORU

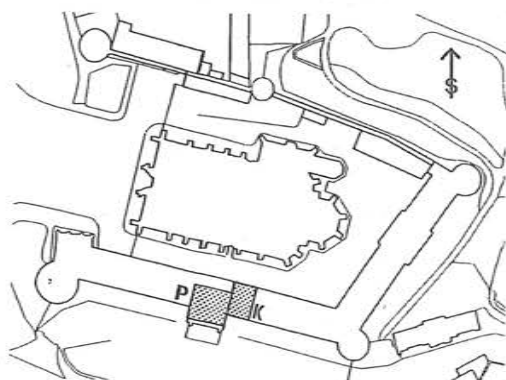
Kapela sv. Stjepana Prvomučenika u Nadbiskupskom dvoru u Zagrebu jedna je od rijetkih građevina koja ima samo unutrašnjost. Tijekom mnogih stoljeća vanjštinu – pročelja – obuhvatio je (nad)biskupski dvor.

Zanimljiva je to građevina, za koju ne znamo niti tko ju je gradio niti kada. Neko vrijeme bila je zapuštena da bi je u 17 i 18. st. obnovili i proglasili kapelom sv. Stjepana Prvomučenika, prema predaji tradicije.

Opis današnjeg stanja kapele

Kapela sv. Stjepana bila je prigradena uz dva starija, ranogotička kamena kontrafora, a sama je bila zidana opekama u kombinaciji s arhitektonskom plastikom od kamena. Zidovi su vrlo tanki, tek 65 cm tj. 2 stope, a bili su poduprti relativno malim kontraforima, za koje se saznalo iz arheološko-konzervatorskih istraživanja.

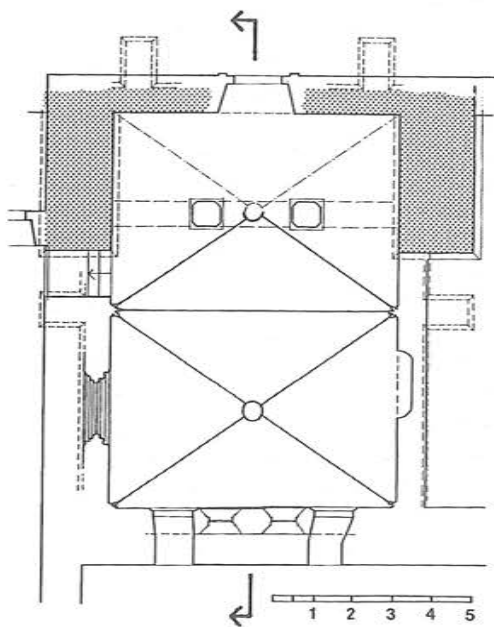
Druga specifičnost ove kapele su temelji, dubine jedva 60 cm; dok su temelji

Sl. 1. Zagreb, situacija katedrale i utvrda oko nje. Dolje, na južnoj strani, nacrtana je nadbiskupska palača i ucrtana kapela sv. Stjepana Prvomučenika (K) te srednjovjekovna biskupska palača (P)

starijih ranogotičkih temelja bili vrlo duboki, čak preko 3,0 m, te je očito da su pripadali nekoj solidnijoj građevini¹. Zatim, u podnožju sjevernoga zida, koji je povezivao velike kontrafore, s njegove unutrašnje strane, pronađen je jedan omanji kapitel. Kapitel ima značajke iz 10. do 11. st. te očito potječe od nekog još starijeg sakralnog objekta. Sl. 3

Kapelu, veličine 6,3 x 10,2 m², čine dva polja gotičkoga križnog svoda. Svodna rebra nose složeni polustupovi s bazama i kapitelima od kojih dva nedostaju;

Sl. 2. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika u nadbiskupskoj palači: ucrtani su veliki ranogotički kontrafori te spojni zid među njima (označeni rasterom). Zidovi kapele su naknadno podebljavani. Polovica sjeverna dijela svoda bila je srušena zbog gradnje hodnika na prvom katu barokne palače u 18. st.

¹ A. Deanović, Zagrebačka katedrala u okvirima prvih iskapanja, »Iz starog i novog Zagreba«, III./1963., str.14.

uklonjena su prigodom izgradnje sjevernoga krila barokne biskupske palače.

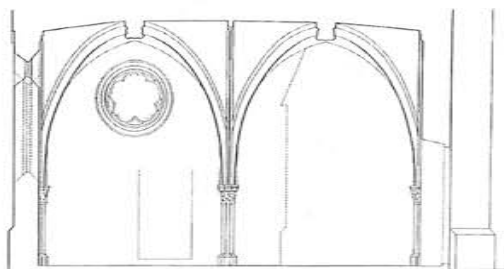
Rebra su kruškolika, a kapiteli ukrašeni biljnim i životinjskim motivima (sl. 7, 8). Najljepše je i najkvalitetnije izrađen za glavni kamen južne polovice svoda, dok je onaj sjeverni kasnije djelomično uzidan u konstrukciju hodnika baroknoga biskupskog dvora (sl. 9). Svi su kapiteli prilično trošni, pa i površine klesanih detalja, tako da se gubi njihova prvotna kvaliteta, ali i izgled (sl. 7, 8). Nejasan je razlog ovih oštećenja, jer izgledaju kao da su posljedica djelovanja atmosferilija, što pretpostavlja da objekt nije neko vrijeme bio pod krovom.

Ima još jedna specifičnost ove male sakralne građevine: ona nije orijentirana istok-zapad već sjever-jug, što je bilo određeno smještajem (Sl. 5) kapele između starijih kontrafora. Ovaj prostor osvjetljava su dva gotička prozora u južnom zidu i još jedan manji okulus pri vrhu stijene te jedna velika, bogato profilirana rozeta u zapadnom zidu, u južnoj polovici kapele. Sjeverna polovica kapele nije mogla imati prozore na istočnoj i zapadnoj strani radi ugrađivanja među starije kontrafore. Nejasna je sjeverna strana, gdje je moglo biti prozora, ali je zid u međuvremenu jako pregrađen. Prigodom kopanja rova za plinske cijevi ispred kapele sv. Stjepana nađen je jedan ulomak prozorskog šprljka, koji svojim oblikom odgovara šprljku prozora u južnom zidu kapele (sl. 11), no potječe li on od pretpostavljenog prozora u sjevernom zidu – ne možemo znati. Ulaz u kapelu nalazio se na zapadnoj strani, ispod velike rozete (sl. 4), a sačuvana je samo niša ali ne i kameni okvir s vanjske strane. Niša ovog portala iskorištena je u baroku za smještaj zapadnog bočnog oltara. Današnji ulaz na sjevernoj strani novijeg je nastanka iako su, čini se, i ondje nekada bila vrata (Sl. 6).

Zidne slike

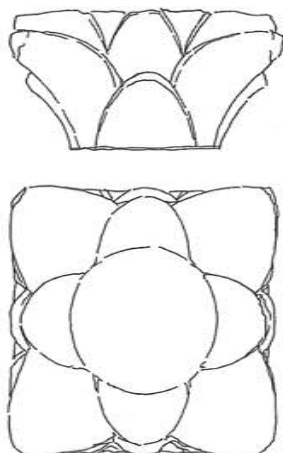
Zidovi i svod bili su oslikani u više navrata, prvi put su to, prema minimalnim ostacima, valjda odmah nakon gradnje, bila oslikana rebra svoda i svod. Drugi je

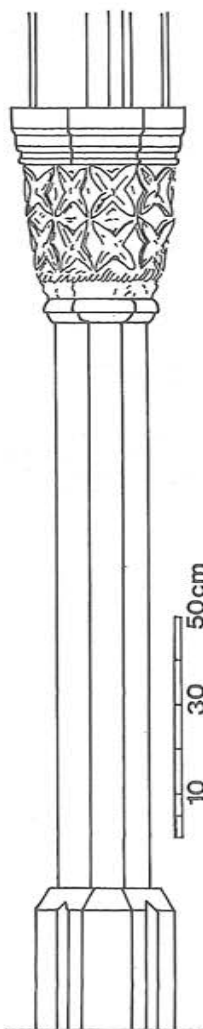
Sl. 3. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika: pogled na sjeverni zid kapele i ranogotički kontrafor (Foto: Krešo Tadić, knjiga A. Deanović, 1995., slika na str. 39)

Sl. 4. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, presjek i pogled na zapadni zid; svod je nacrtan bez kasnijeg ubacivanja hodnika I. kata barokne palače. Malo desno, ispod rozete nađeni su tragovi prvotna ulaza u kapelu (Crtao: Ivan Tenšek)

Sl. 5. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, kapitel iz 9.–11. st. nađen u podnožju sjeverna zida kapele (Crtež: Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Planoteka: Dokumentacija istraživanja A. Deanović 1946.–1953. godine)

Sl. 6. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, polustup u jugoistočnom kutu kapele (Crtež: kao slika 5.)

put uslijedilo uobičajeno ukrašavanje biblijskim prizorima, od kojih je dosta toga sačuvano i to je najznačajniji oslik u kapeli sv. Stjepana. Dosadašnje su analize pokazale da se radi o kvalitetnim zidnim slikama iz sredine 14. st., talijanske provenijencije². Važna je konstatacija, da slikanje u svojoj zadnjoj fazi, pri podu, nikad nije bilo dovršeno. Očito je odlaskom ili smrću biskupa, moguće je to u doba biskupa Stjepana III. Kanižaja (1356.–1374.)³ prekinut rad. Slikarska radionica ima značajke škole iz Riminija, čiji su slikari bili poznati s djelima velikog talijanskog slikara Giotto (1266.–1337.)⁴. Kasnije su ove slike bile preslikane u dva navrata baroknim slikarijama u doba biskupa Branjuga, jer su slike oštećene otvaranjem novih prozora i drugim radovima.

Novi sloj klasicističkih slika došao je u doba biskupa M. Vrhovca (1787.–1827.), no ovi su preslici bili manje vrijedni. Tijekom restauratorskih radova 1946.–1953. godine

Sl. 7. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, kapitel u jugozapadnom kutu kapele: apsidi isprepletenih vratova (Foto: K. Tadić, knjiga A. Deanović, 1995., slika na str. 21)

zidne slike 14. st. oslobođene su svih kasnijih slojeva i prezentirane (sl. 12, 13, 14); radove je vodila Ana Deanović iz tadašnjeg Konzervatorskog zavoda u Zagrebu.

Povijesna zbivanja

Nažalost o kapeli sv. Stjepana Prvomučenika nema u izvorima mnogo podataka, naročito ne iz starijeg doba, pa ni o njenu nastanku. Prema mišljenju našeg starijeg povjesničara Tome Kovačevića⁵ (živio 1664.–1724.), kapelu je sagradio biskup Stjepan II. (1225.–1247.), posvetivši je sv. Stjepanu Prvomučniku, no za to nema porišta u izvorima. Drugi su povjesničar-

² A. Deanović, Biskupska kapela sv. Stjepana Prvomučenika u Zagrebu, 1995., Zagreb, str. 24.

³ A. Deanović-Ž. Čorak, Zagrebačka Katedrala, 1988., Zagreb, str. 38.

⁴ A. Deanović, o.c. str. 37-38; - A. Deanović, Biskupska kapela sv. Stjepana Prvomučenika, 1995., str. 23-24.

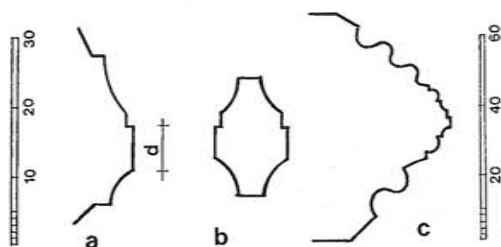
⁵ A. Deanović, Srednjovjekovna arhitektonska plastika u Stjepanovoj kapeli na Kaptolu, »Iz starog i novog Zagreba«, II./1960., Zagreb, str. 78.

Sl. 8. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, kapitel u jugoistočnom kutu kapele (Foto: K. Tadić, knjiga A. Deanović, 1995., slika na str. 30)

Sl. 10. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, pogled u jugozapadni kut kapele (Foto: K. Tadić, knjiga A. Deanović, 1995., slika na str. 29)

Sl. 11 Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, neke profilacije iz kapele: a. Prozori u južnom zidu; b. Ulomak šprilja prozora, nađen prigodom iskopa za instalacije pred kapelom; c. Profilacija velike rozete u zapadnom zidu (Crtao: Z. Horvat)

Sl. 9. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, zaglavni kamen južnoga svodnog polja: lavica s lavićima (Foto: K. Tadić, knjiga A. Deanović, 1995., slika na str. 12)

ri I. K. Tkalčić, Gj. Szabo, I. Franić, Lj. Karaman, Anđela Horvat prihvatili ovo mišljenje, a A. Deanović kapelu čak naziva »Stjepanovom«, dakle kapela biskupa Stjepana, posvećena sv. Stjepanu Prvomučeniku. U zadnjih par godina, zahvaljujući daljem radu na problemima povijesti umjetnosti, mijenja se gledanje na doba nastanka kapele. Tako Josip Stošić i Dijana Vukičević-Samaržija smatraju da kapelu sv. Stjepana nije mogao sagraditi biskup istog imena nakon odlaska Tatara 1242. godine, već da je kapela bila sagrađena nešto kasnije, tj. prema sredini 14. st.⁶ Kapela je bila tijekom 16.-17. st. zapuštena, vjerojatno zbog gradnje fortifikacija

⁶ Josip Stošić, Srednjovjekovna umjetnička svjedočanstva o Zagrebačkoj biskupiji, Katalog izložbe »Sveti trag«, Zagreb, 1994., str. 123; Dijana Vukičević-Samaržija, Gotik in Nordkroatien, Časopis »Hortus Medievalium«, Zagreb, 7./2000., str. 50-51.

Sl. 12. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, pogled na južni zid i dio sačuvanih oslikanih površina (Foto: Riznica katedrale)

Sl. 13. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, pogled na oslikani svod (Foto Riznica katedrale)

oko katedrale. Tijekom 17. st. izgrađen je novi biskupski dvor u više faza⁷, pa je tom prigodom biskup Petar Domitrović (1611.–1628.) obnovio kapelu. U jednoj od faza izgradnje dvora stradao je sjeverni dio svoda kapele zbog prolaza hodnika novog, istočnog krila biskupskog dvora. To se moglo dogoditi u doba između biskupa Bogdana (1643.–1647.) i biskupa Branjuga (1723.–1747.)⁸. Očito je obnova kapele bila neposredan povod za promišljanje, kome je kapela bila posvećena.

Tijekom barokne obnove kapele, koja se događala u više navrata, probijeni su novi, rano-barokni prozori, a zatvoreni stari, zatim otvoren je novi ulaz u kapelu uz zapadni ranogotički kontrafor, podignuti su novi oltari, povišen pod u kapeli stavljanjem novih kamenih ploča, kad i u katedrali, 1791. godine.

Sl. 14. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, anđeosvirač na zapadnom zidu, iznad velikog kontrafora (Foto: K. Tadić, knjiga A. Deanović, 1995, slika na str. 66)

⁷ A. Deanović – Željka Čorak, Zagrebačka katedrala, 1988., str. 85.

⁸ A. Deanović, Biskupska kapela sv. Stjepana Prvomučenika u Zagrebu, 1988., str. 33.

Početak 19. st. biskup Aleksandar II. Alagović (1829.–1837.), koji je očito slijedio razvoj stila u arhitekturi Europe – neogotike, dao je sagraditi novo pjevalište između katedralnih zvonika⁹. Otvorio je i neogotičke prozore u južnom zidu kapele, ali s baroknim okvirima na pročelju palače: na ovaj su način zadovoljena oba stila: gotika iznutra i barok izvana!

Kapela neko vrijeme živi svojim životom, da bi se iza II. svjetskog rata prišlo njenoj detaljnoj obnovi (1946.–1953.), kojom su prigodom obavljena nužna arheološka i restauratorsko-konzervatorska istraživanja i obnovljene zidne slike, za svoje doba na vrlo suvremeni način. Radove je vodila Ana Deanović, konzervator onodobnog Konzervatorskog zavoda u Zagrebu sa suradnicima.

I konačno, upravo se ove godine počinje raditi na ponovnom uređivanju kapele sv. Stjepana u sklopu potrebnog održavanja objekta, s dodatnim istraživanjima i dopunama, koje su uvijek potrebne.

Prikaz Gradeca i Kaptola iz trećega desetljeća 16. stoljeća

Vrijedan dokument života Zagreba pri kraju srednjega vijeka nekoliko je grafičkih prikaza, danas pohranjenih u Karlsruheu i Beču¹⁰, na kojima je dosta detaljno prikazana zagrebačka katedrala sa svojim utvrdama (sl. 15). Utvrde su bile građene tijekom prvih desetljeća 16. st., tako da je i ovaj prikaz mogao biti crtan nakon toga.

Ovom bismo prigodom obratili pozornost na potez utvrda južno uz katedralu, onaj gdje se danas nalazi nadbiskupska palača. Na sredini južnoga poteza zidina izgrađena je omanja palača, nalik na kulu, visoka nekoliko etaža (tri kata), koja stoji naspram južnog broda zagrebačke katedrale (sl.1). Prema kasnijim zapisima, poznato je, da je biskupska kapela stajala s istočne strane srednjovjekovne biskupske palače. Prilična visina južne zidine (oko 9-10 m) očito je pokrila kapelu, tako da ju

Sl. 15. Zagreb tijekom prve polovice 16. st., detalj s biskupskom tvrđom i katedralom (Original u Beču)

stari crtač nije niti mogao nacrtati: kapela je ustvari tek prislonjena uz visoku biskupsku palaču i s njom povezana vratima. Prema današnjem poznavanju građevne situacije kapele, južne prozore pokrila je upravo sagrađena južna zidina, a veliku rozetu – kasnogotička biskupska palača. Čini se da je ipak morao postojati nekakav prozor, možda na sjevernom zidu, za kakvu-takvu rasvjetu kapele.

Neka razmišljanja o dobu nastanka kapele

Uz starije mišljenje da je kapelu gradio biskup Stjepan II. nakon odlaska Tatara 1242. godine javilo se u zadnjih nekoliko godina i novo, koje nastanak kapele pomiče gotovo sto godina unaprijed (J. Stošić, D. Vukičević-Samaržija). Mislim da je bilo ispravno posumnjati u nastanak kapele od-

⁹ Lj. Karaman, Bilješke o staroj katedrali, »Bulletin JAZU«, 1.-2./1963., Zagreb, str. 38.

¹⁰ Lj. Krmptić, Izvještaji o utvrđivanju granica Hrvatskoga kraljevstva od 16. do 18. st., 1997., Hannover – Karlobag – Čakovec

Sl. 16. Kapela sv. Stjepana Prvomučenika, sjeverni zaglavni kamen s maskeronom, okružen vinovom lozom (Foto: K. Tadić, knjiga A. Deanović, 1995., slika na str. 43)

Sl. 17. Zagreb, katedrala Uznesenja Marijina, zaglavni kamen svoda u južnoj apsidi (Crtež: K. Weiss, 1860, sl. 11)

mah nakon odlaska Tatara iz nekoliko razloga: Stjepan II. nije dugo živio nakon toga. Zatim, gradnju kapele treba povezati s otvaranjem većega gradilišta, a to je obnova i daljnja izgradnja same katedrale, a to se moglo dogoditi malo kasnije. Oblici nekih profilacija, koji odgovaraju razvijenoj goti-

ci (primjerice profilacija velike rozete) zaista govore o nešto kasnijem nastanku. I konačno, ovdje je i općenito stilsko oblikovanje prostora kapele, koje odgovara drugoj polovici 13. st. dakle dobu kad katedralu obnavlja biskup Timotej (1263. – 1287.) na način francuske gotike, koju nose propovjednički redovi diljem srednje Europe. Bez obzira na neke romaničke reminiscencije na oblikovanju kapitela te slijepe lukove od opeka ispod strehe, koji su pronađeni pri konzervatorskim istraživanjima 1946. – 1953., to je gotička arhitektura. I gradnja opekama odgovara općenito cijelom 13. st., kad ju najvjerojatnije donose predstavnici prosljačkih redova tijekom prve polovice 13. st. (Cazma, dominikanska crkva sv. Marije Magdalene). Tu se radi očito o suradnji lokalne radionice i novodošlih klesara i arhitekata, upoznatih s najsuvremenijim načinima oblikovanja prostora na gotički način. Upozorio bih na zaglavni kamen u južnoj apsidi katedrale, što ju je snimio i publicirao K. Weiss 1860. godine: to je zaglavni kamen s ljudskim likom, okruženim vijencem lišća vinove loze¹¹ (sl. 16 i 17). I konačno, svetište katedrale u potpunosti je gotička arhitektura, s koncepcijom kojoj je bliska kapela sv. Stjepana Prvomučenika.

Obnova svetišta katedrale – očito da Timotej nije išao od nule – trebala je novi, privremeni prostor za vrijeme radova tijekom 1263. – 1287., te je to gotovo sigurni pokazatelj potrebe za jednim takvim, privremenim, prostorom: korištenje postojećih, starijih kontrafora, minimalna dubina temelja i vrlo tanki zidovi od opeka govore da je to objekt, kojeg se gradilo na brzinu, iako sa svim potrebnim stilskim detaljima. U ovakvoj situaciji nije se niti žurilo s oslikanjem, pa je vjerojatno i ono prvo ukrašavanje rebara i nekih dijelova kapele izvedeno tek minimalno, da bi bilo prekriveno novim freskama tijekom druge polovice 14. st. Predstojeći radovi na uređenju kapele sv. Stjepana Prvomučenika mogu pomoći objasniti nam neke, još uvijek nepoznate pojedinosti.

¹¹ Karl Weiss, Der Dom zu Agram, Beč, 1860., sl. 11 na str. 19.

Damir Foretić NEPOZNATI GRB NA PROČELJU KATEDRALE!

Gledajući pročelja katedrale uočavamo čitav niz slijepih kružišta, maskerona, kordonskih vijenaca, profilacija, fijala, te na pojedinim mjestima pronalazimo uzidane kamene, na kojima su grbovi.¹ Stariji grbovi svjedoče o vremenu gradnje i obnovi pojedinog dijela crkve. Tako na donjem dijelu južnog zvonika nalazimo na jednoj ploči grbove zagrebačkih biskupa koji su upravljali biskupijom u XIV. stoljeću, a to su biskupi Stjepan III., Demetrije I. i Pavao iz Horvata, na sjevernom zvoniku nalazi se grb biskupa Eberharda. Njegov grb kao i grb biskupa Ivana Albena nalazimo i na kontraforima, a postavljeni su u XV. stoljeću.

U ovom tekstu želim se osvrnuti na grbove koji svoje mjesto na katedrali našli

Sl. 1. Grb kardinala Franje Kuharića

prilikom zadnje velike obnove u XIX. stoljeću, s posebnim naglaskom na jedan do sad 'nepoznati grb'!

U vrijeme velike obnove na novom timpanonu katedrale ispod kipa Majke Božje i anđela ugrađen je grb Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, grb zagrebačkog kaptola i grb nadbiskupa Josipa Mihalovića, koji je inicirao i 1880. godine započeo obnovu katedrale. Želeći zadržati ovu tradiciju Odbor za obnovu je prihvatio inicijativu pisca ovog teksta i 1997. godine na zid lijeve niše postavio je grb kardinala Kuharića koji je svečano blagoslovio 1993. godine početak radova i za čijeg vremena je započela današnja velika obnova i restauracija, koja još uvijek traje.

Prema definiciji, grb je obojeni likovni znak na štitu, jedinstven, trajan i nasljedan znak raspoznavanja izveden po ustaljenim heraldičkim pravilima². Na katedrali svi su grbovi uglavnom prikazani štitom koji je isklesan po svim pravilima obilježavanja heraldičkih boja.

Biskup Juraj Posilović postaje zagrebačkim nadbiskupom 1894³ i pripala mu je čast da završi veliku obnovu zagrebačke prvostolnice, te je bilo za očekivati da će i on svoj grb dati uklesati na katedralu kako su to učinili i njegovi prethodnici. No dogodilo se izgleda nešto neobično!? U vrijeme završetka obnove prije sto godina na zidove katedrale postavljen je do sada nepoznati grb. Prvi put smo se s njime sreli kada smo se popeli na vrh sjevernoga tornja.

Na lanterni sa zapadne strane u zatvorenoj niši našli smo ugrađen grb za koji nismo znali kome pripada. Isti takav grb vidi se i na južnom zvoniku.

¹ Ovu temu posebno je obradio Z. Horvat u broju 9. NAŠE KATEDRALE (2005).

² Maja Bejdić, Tekst o grboslovlju, HDA 1996.

³ Zagrebački nadbiskup od 1894. godine do 1914. godine.

Utorak, 6. srpnja 1993.

ZAGREB

VJESNIK 19

Kardinal Kuharić blagoslovio početak radova

Krenula obnova Katedrale

Operiši se liftom na prvu galeriju zagrebačke Katedrale, 56 metara iznad zemlje, kardinal Franjo Kuharić blagoslovio je u ponedjeljak početak obnove Prvostolnice.

«Katedrale su izraz civilizacije cijele Evrope, a našem je pokoljenju dano da popravi katedralu koja se nalazi usred glavnog grada Hrvatske», rekao je tom prigodom kardinal Kuharić.

«Prvostolnica je posljednji put obnavljana prije 100 godina kad je upotrijebljen kameni bižečki vapnenac koji nije izdržao vremenske uvjete», podijelio je akademik Andrija Mohorovičić, predsjednik Odbora za obnovu Katedrale, ističući kako su ovrime konačno ostvarene želje hrvatskog naroda.

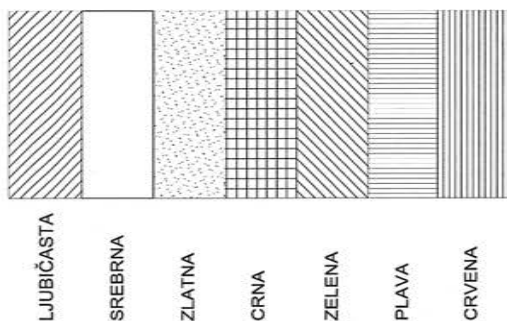
Akademik Mohorovičić je dodao kako obnova kreće od najugroženijih dijelova Katedrale koji se već urušavaju. Uz kardinala Kuharića, svečanosti su prisustvovali mnogi crkveni dostojanstvenici, te Zvonimir Puškar, pomoćnik sekretara Gradskog sekretarijata za obrazovanje, kulturu i znanosti.

Prije početka radova provedena su potrebna istraživanja, analize i testiranja, a sve pod nadzorom Zavoda za zaštitu spomenika. Uz Odbor, čiji je predsjednik akademik Mohorovičić i čiji su članovi «tehnički» stručnjaci, osnovan je i Odbor Zagrebačke nadbiskupije za obnovu Katedrale u kojem su crkveni uglednici. Kardinal dr. Franjo Kuharić blagoslovio i radne prostorije Odbora u sjevernoj kuli, Kaptol 31. (D. Sinovčić)

Foto: Vjesnik/Boris Kovarić

Slika 2. Novinski natpis o svečanome početku današnje obnove

Slika 3. Grafički prikaz heraldičkih boja

Kod radova na snimanju trifore zapadnog pročelja pronašli smo model po kome je taj grb izrađen. Odljev u gipsu nalazi se na zidu zvonika u tavanu katedrale. Sam model ne odaje kome je pripadao, a na njemu se razvidno vidi kula s otvorenim gradskim vratima u kojima je upisan križ, te figura čovjeka koji u ruci drži svjetiljku. Gledajući heraldički može se zaključiti da je vrlo neobičan, a posebnu pažnju privlači to da je grb koloriran, što nije uobičajeni način heraldičkog prikazivanja grbova na kamenu.

Slika 4. Grb nadbiskupa Jurja Posilovića

Kako su radovi napredovali, došao je na red zapadni portal. Grb istih dimenzija, izrađen po istom modelu kao i grbovi na zvoniku, nalazimo na vrhu timpanona portala. Uz štit su pridodani i nadbiskupski atributi, rese, dvostruki križ i šešir, dok u podnožju nalazimo uklesanu godinu završetka radova, a to je 1901. godina.⁴

⁴ Nakon 105 godina od završetka izgradnje upravo sada se očekuje završetak obnove portala.

Slika 5. Grb na sjevernom zvoniku
(snimio D. Foretić)

Slika 6. Grb na južnom tornju (snimio D. Foretić)

Zanimljivo isti grb nalazi se i na zaglavnom kamenu baldahina ispod jugoistočne fijele druge galerije sjevernog zvonika. Uz njega je i natpis na latinskom koji glasi BEATUS+SERVUS+QUEM+DOMINUS+INVENERIT+VIGILANTEM. Taj nam natpis objašnjava i sliku koja je na njemu: **BLAŽENI SLUGA KOJEG GOSPODAR NAĐE BUDNA**. Iznad kule nalazimo uklesanu 1900. godinu.

Nakon kratkog istraživanja ostaje nepoznato, čiji bi to mogao biti grb? No pokušajmo izvesti i neke zaključke. Kao prvo, čudno bi bilo za pretpostaviti, da je netko od kanonika koji su bili na čelu obnove postavio svoj grb i to na toliko mjesta na katedrali? Takav primjer istina nalazimo u povijesti jedino kod Vinkovićevega portala.⁵ Mislim da ne stoji ni tvrdnja da je riječ

Slika 7. Model grba (snimio: D. Foretić 1998.)

Slika 8. Glavni portal grb sa godinom završetka
(snimio: D. Foretić 2005.)

o nekom nepoznatom 'dobročinitelju' jer se zna da je sam nadbiskup Juraj Posilović pomogao izgradnju katedrale sa 70 000 forinti.⁶

⁵ Grb kanonika i arhidakona Blaža od Moravča, A. Ivandija, Naša katedrala br. 3, 1999.

⁶ Andrija Lukinović, Zagreb – devetstoljetna biskupija, 1995. strana 361.

Slika 9. Zaglavni kamen na svodu baldahina iznad stubišta (snimio: D. Foretić 2006.)

Slika 10. Herman Bollé (snimio: D. Foretić)

Sl. 11. Naziv radionice MARUZZI iz Zagreba, koja je izgradila metalni križ na sjevernom tornju (snimio D. Foretić)

Slika 12 Monogram na vrhu prozora lanterne sjevernog zvonika (snimio D. Foretić)

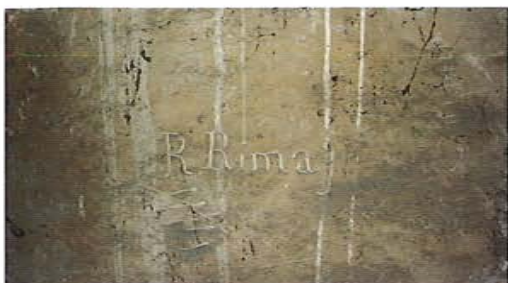
Slika 13. Potpisi klesara 1899. godine (snimio D. Foretić)

Sl. 14. Potpis iz 1894. »katedralno srce« (snimio D. Foretić)

Slika 16. Potpis majstora Matkovića na timpanonu portala (snimio D. Foretić)

Slika 17. Potpis klesara R. Rimaja (snimio D. Foretić)

Kada se pročita natpis koji govori o prikazu koji se nalazi na grbu, moguć je i zaključak da je to poruka nama danas, a i budućim naraštajima!? Možda je sama činjenica završetka radova, koji su bili planirani izvedeni na prijelazu u novo stoljeće, prevladala kod tog izbora.

Posebno što nas može čuditi i zbunjivati jest činjenica da je taj štít na istaknutom vidnom mjestu kao što je vrh portala dobio i ostale atribute: rese, biskupski šešir i dvostruki križ koji mogu samo resiti grbove crkvenih dostojanstvenika? Ova tema je očito zanimljiva i trebat će je do kraja još istražiti.

Na katedrali postoje i još neke posebno-sti koje bi ovdje željeli istaknuti. Pišući ovaj tekst želim osvjetliti i neke manje poznate 'male' ljude koji su svoja imena ostavili uklesana u kamenu zidu katedrale, a nisu bili biskupi, kanonici i kipari.

O maskama ljudi koji su bili zaposleni oko velike obnove zagrebačke katedrale

već je pisano u ovom časopisu⁷. Graditelji katedrale Bollé, Eckhel, Franz i Apich su svoje »glave« zauvijek ostavili u kamenu na polukapitelima u zvoniku, neprimjetno i pomalo u sjeni lišća. Pred graditeljima katedrale u ono vrijeme bio je veliki graditeljski zadatak.

Znamo da je četiri godine nakon potresa Bollé predstavio svoj program obnove. 'Više se nije moglo razmišljati o Schmidtovom projektu, niti o cijeni od 100.000 forinti, koja je prije potresa bila predviđena. Već dotada je bilo potrošeno ukupno 199.583 forinte. Na gradilištu je bilo uposlano oko 150 ljudi, ...⁸ Radovi su trebali trajati po planu slijedećih petnaest godina. Kroz to vrijeme na katedrali je svoj 'rukopis' u kamenu ostavio veliki broj klesara, većih i manjih majstora dlijeta i čekića.

Želeći odati dužno poštovanje kiparima Moraku, Stejskalu, Frangešu i drugima, koji su ostavili svoje kipove, maskerone i rigalice na pročelju katedrale, red je spomenuti i manje poznata imena neka od

Slika 18. Potpis Franje Ribizla na krovnoj građi krova portala (snimio: D. Foretić 2005.)

⁷ Olga Maruševski, Naša katedrala 4 (2000) strana 9.

⁸ Andrija Lukinović, Zagreb – devetstoljetna biskupija, 1995. strana 360.

Sl. 15. Projektanti na zadatku

onih 150 radnika koji su radili na izgradnji katedrale.

Opet ću krenut od samog vrha sjevernog zvonika. U oplati metalnog križa sjevernog zvonika nalazimo ime radionice koja je izradila i postavila križ (slika 11). Zatim na lanterni sjevernog zvonika nalazimo uklesan jedan štit u obliku monograma, a nalazi se na vrhu južnog prozora (slika br. 12).

Spuštajući se prema dolje na zidu zvonika uz rub prozora 56. reda nalazimo uklesana imena klesara u kameno rebro (slika br. 13). Predpostavljam da su ti klesari zidali upravo taj dio zvonika, a njho-

va imena su *K. Kalafatić, K. Prijatelj, R. Rima, A. Desimoni*. Uz to dopisali su i godinu 1899. te tako doznajemo kada su se odvijali radovi na tom dijelu zvonika.

U krovštu timpanona na unutarnjoj strani zapadnog zida prilikom snimanja pronašli smo srce napravljeno od morta. Djelo je to nekog nepoznatog mladog zaljubljenog klesara, koji je svoju ljubav tu skrivao punih sto godina, pitam se je li i ona, čije je ime nečitko bilo urezano u mort, to ikada saznala? (slika br. 14)

Spuštajući se prema zemlji dolazimo do portala. Na zabatnom zidu timpanona portala s unutrašnje strane nalazimo potpis majstora klesara *R. Matkovića* koji ga je očito izveo, kao i 1901. godina, što se podudara s godinom izvođenja (slika br. 16). Do njega nalazimo manji potpis već poznatog nam klesara sa sjevernog zvonika *R. Rimaja* (slika br. 17).

Uz njih na drvenoj krovnoj konstrukciji krova portala nalazimo i potpis olovkom tesara *Franje Ribizla* iz 1901., koji je tu krovnu konstrukciju i izveo (slika br. 18).

Bilo bi ubuduće zanimljivo ispitati i vidjeti imaju li potomci ovih klesara i majstora nekakvih saznanja (slike, crteže, spise, zapise) o tome što su njihovi pradjedovi radili u vrijeme velike obnove i izgradnje katedrale! Molimo ovim putem sve koji o tome nešto znaju, da nam se jave.

S. Lina Plukavec

GLAVNI OLTARI ZAGREBAČKE KATEDRALE

UVOD

Zagrebačka katedrala Marijina Uznesenja je tijekom svoje devetstogodišnje povijesti imala veličanstvene oltare. I oni su zajedno s katedralom stradavali i obnavljali se ljepšim i raskošnijim, pa su i oni simboli čitavog Hrvatskog naroda.

Prigodom obnove unutrašnjosti zagrebačke katedrale 1983. godine, u svetišću je uz postojeći Bolléov glavni oltar postavljen i novi oltar u obliku stola, prema propisi-

ma Drugoga vatikanskog sabora, nazvan »KONCILSKI OLTAR« .

To je osmi po redu glavni oltar zagrebačke katedrale, sastavljen od triju srebrnih ukrasnih predoltarnika, antependija, iz 1721. i jednim novim iz 1983. godine.

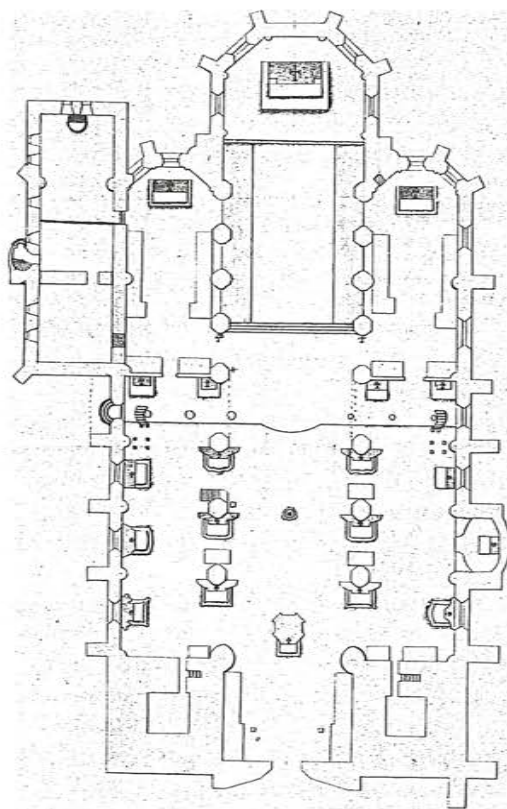
Ovim prikazom želimo pobliže upoznati oltare zagrebačke katedrale s obzirom na njihovo povijesno, liturgijsko, koncilsko i umjetničko značenje, a posebno Bolléov i koncilski oltar.

LITURGIJSKO ZNAČENJE OLTARA

Bogoslužje Novoga saveza vrši se u bogoslužnim prostorima, crkvama i katedralama, s okupljenom zajednicom koja očituje živu Crkvu. Crkva je mjesto borišta Boga na zemlji koji se trajno prikazuje na žrtveniku iz kojeg izvire sakramenti vazmenog otajstva. Žrtvenik ili oltar središte je crkve i na njemu se uprisutnjuje žrtva križa pod sakramentalnim prilikama. On je najsvetije mjesto u crkvi, mjesto stalnog prebivališta Boga među ljudima. Oltar je stol Gospodnji, za koji je pozvan narod Božji¹.

Okupljanjem vjernika oko oltara sa živim Isusom u Svetohraništu i vršenjem bogoslužja, vjernička se zajednica uzdiže u duhovnu dimenziju. Papa Pavao VI. u enciklici *Mysterium fidei* upozorava da Svetohranište treba biti smješteno na najodličnijem mjestu s najvećim poštovanjem koje će poticati na klanjanje Gospodinu stvarno prisutnom u Presvetom oltarskom sakramentu.

Crkva također treba biti prostor koji potiče na sabranost i na tihi molitvu, koja produžuje i produbljuje euharistijsku mo

Tlocrt stare katedrale s položajem oltara u njoj

¹ Katekizam Katoličke Crkve (KKC), Zagreb 1994., br. 1182; Opća uredba Rimskog misala, br. 259.

litvu². Vidljiva Crkva simbol je očinske kuće, nebeski Jeruzalem, prema kojoj kao hodočasnici putuje narod Božji, koja je otvorena i spremna primiti ih. Zato nas Opće uredbe Rimskog misala podsjećaju da glavni oltar zauzima takvo mjesto da bude uistinu središte kamo se samo od sebe usmjeruje pažnja svekolike zajednice vjernika³.

Kršćanska slika žrtvenika predstavljena je prikazom Isusove Posljednje večere s apostolima. Vrijeme progonstva kršćana određivalo je prikladna mjesta okupljanja oko Stola Gospodnjega u skrivenosti. Dosjetljivost prvih kršćana smještava žrtvenike nad grob mučenika, nazvanih konfesija, s otvorom kroz koji se mogao

vidjeti njihov grob ili sarkofag. Izlaskom iz katakombi oltari su se natkrivali ukrasnim »baldahinima« nazvanim ciborijem. Hodočasnici su koristili prijenosne oltare u obliku škrinjice, s relikvijama mučenika, vrlo bogato ukrašene emajlom i zlatom.

Od 13. stoljeća počinju se na stol ili menzu oltara stavljati slike ili reljefi, sastavljeni od više dijelova što je dovelo do poznatih triptiha i poliptiha. Iz takvih sastavnih dijelova razvila su se oltarna krila, oslikana s obje strane, a sve je bilo ukrašeno bogatim okvirom i raskošnim kruništem.

U vrijeme renesanse grade se arhitektonski oltari s glavnim svecem zaštitnikom u sredini dok se u samo središte smješta Svetohranište, tabernakul.

U barokno doba povećava se broj kipova ili slika svetaca, posebice po periferiji oltara ali i nadograđivanjem katova i atika. To je dovelo do industrijskih serijalnih proizvoda te do imitacije prijašnjih stilova.

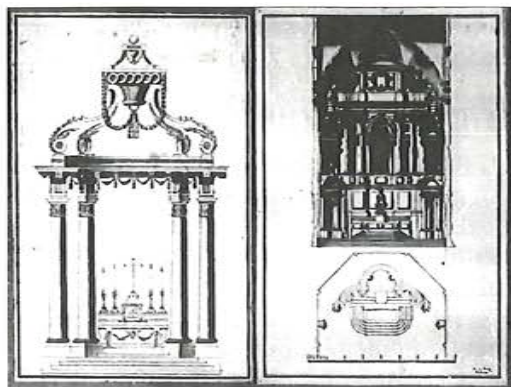
Poslije Drugoga vatikanskog sabora Crkva se ponovno vraća oltaru okrenutom prema vjernicima, simbolu zajedništva i vjerničkog okupljanja.

GLAVNI OLTARI ZAGREBAČKE KATEDRALE KROZ DEVETSTOGODIŠNJU POVIJEST

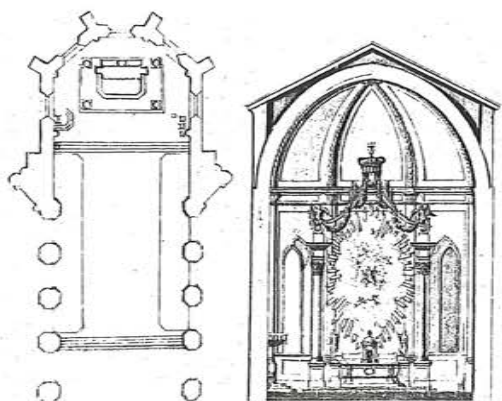
Duhovna bogatstva i s njima povezana materijalna i kulturna dobra prepoznaju se po vidljivim neprolaznim spomenicima. Kulturni duhovni spomenici postaju tako mjerila vrednota i identiteta svakog naroda.

Zagrebačka katedrala je predragocjeni spomenik i odlučan čimbenik devetstoljetnog razvitka Zagreba i 14. stoljetne povijesti Hrvatskoga naroda.

Budući da se u posljednje vrijeme ne prestano ističe da smo mali narod i slično, moramo naglasiti da je taj mali narod tijekom 14. stoljeća branio i obranio Europu i duhovne i kulturne vrijednosti izrasle na kršćanskim korijenima, dok je bezbrižna Europa mogla gomilati raskoš, koja se danas raskošno prepoznaje u nametanju svojih tržišnih zahtjeva. Zato hrvatski crk-

A. Manini, nacrt oltara i baldahina

Fatto dal Cavaliere Morreti 1z 1800., nacrt za oltar Majke Božje u katedrali

² KKC, 2727

³ Opća uredba Rimskog misala, Zagreb 1980, br. 262.

Srebrni svijećnjaci biskupa Franje Egeljskog
Dali izraditi zagrebački kanonici u Augsburgu

veni spomenici i duhovni hramovi mogu vrijediti kao krasni spomenici, utvrde sigurnosti i čvrsto ukorijenjenih duhovnih vrijednosti u jezgri zrna gorušičinog, braneći se istodobno od bližih i daljnjih nepoželjnih nametljivaca koji siju nasilje.

To je posvjedočio i bečki arhitekt Karlo Weiss, koji je na osnovu Kukuljevićeva opisa zagrebačke katedrale iz 1856. godine⁴, napisao »Der Dom zu Agram«⁵ istražujući je 1858. godine zajedno s arhitektom J. Lippertom: »Hrvati se s pravom ponose ovim spomenikom, jer ne samo da je katedrala svjedok sretnih i žalosnih trenutaka Hrvatske, nego je svojim arhitektonskim izgledom dični dokaz, da ni sredovječna Hrvatska, premda izložena neprijateljskim provalama barbara, nije bila daleko

od veličajnog umjetničkog života zapadne Europe.«

Dok zagrebačka prvostolnica poprima svoj obnovljeni plašt pričajući o svojoj devetstogodišnjoj prisutnosti među hrvatskim vjernicima te o dvostrukom posjetu sluge Božjega pape Ivana Pavla II. kao i sadašnjeg pape Benedikta XVI., kao tadašnjeg nasljednika hrvatskog kardinala Franje Šepera, nutrina katedrale šapće o četrnaeststoljetnoj vjernosti zagrebačkih pastira Kristovu nasljedniku hrabrim svjedočanstvom žrtve za takvu vjernost.

Prostranost i veličanstvenost ove harmonije kamena satkanog u skladnu kamenu čipku ogledala se u njenim glavnim oltarima.

O glavnom oltaru iz predtatarske katedrale (do 1242. godine), nisu sačuvani nikakvi opisi. Zagrebački biskup Timotej (1262.–1287.) obnavljajući razorenu katedralu nakon tatarske provale, dogradio je apsidu na postojeću srednju lađu i tu smjestio novi kameni oltar 1269. godine. Tkalčić spominje kamene kipove sv. Stjepana i sv. Emerika⁶, visine od jednog metra, pronađene prigodom Bolléove obnove te misli da oni potječu s glavnog oltara iz kraja 13. stoljeća. Timotejev glavni oltar stradao je od vojske celjskog grofa Ulrika (1445.–1456.)

GLAVNI OLTAR BISKUPA OSWALDA THUZA IZ 1489. GODINE

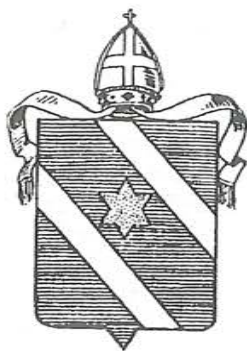
Novi, veličanstveni glavni oltar, skupoćjene izradbe i elegantne umjetnosti s bogatstvom staroga zlata i od tolike veličine dao je podići biskup Oswald Thuz 1489. godine. Biskup Benedikt Vinković (1637.–1642.) koji je kao mladi svećenik putovao Transilvanijom, Austrijom, Mađarskom i Erdeljem, Koruškou, Štajerskom i dijelom Italije, svjedoči da nigdje nije vidio ljepšeg i dragocjenijeg oltara.

Iz sklada rezbarija, slika, boja i pozlate izbija ljepota. Tu je krasna slika Presve-

⁴ Ivan Kukuljević Sakcinski, Prvostolna crkva zagrebačka, Zagreb 1856.

⁵ Karl Weiss, *Der Dom zu Agram*, Wien 1860.

⁶ Ivan Krstitelj Tkalčić, Prvostolna crkva Zagrebačka nekoć i sada, Zagreb 1885.

Grb biskupa Oswalda
Thuza

toga Trojstva, slika Majke Božje koja drži Isusa u naručju, s desne strane je slika sv. Stjepana kralja, a s lijeve sv. Ladislava. Lik Ranjenog Isusa s trnovom krunom na glavi između dvaju anđela i natpisom: *ECCE HOMO*, umjetnički je izrađen.

I. K. Tkalčić navodi i natpis na Oswaldovom glavnom oltaru: *PRAESVLIS OSWALDI SVNT HAEC MONVMENTA LABORIS/ HOC TIBI, REX REGVM CHRISTE, DICAUIT OPVS* (*Spomenici su to truda biskupa Oswalda. Ovo djelo posvetio je Tebi, Kralju kraljeva, Kriste*).

Krčelić spominje na oltaru relikvije sv. Petra iz Verone, dominikanskog mučenika iz 13. stoljeća, koje je pribavio bl. Augustin Kažotić.

U svetištu se nalazilo Svetohranište izrađeno divnim radom, troškom biskupa Oswalda i njegova brata Ivana.

Ovaj Oswaldov glavni oltar uništio je požar 1624. godine, kada je grom zapalio krov katedrale i gorući svod se sasuo u samo svetišće.

GLAVNI OLTAR BISKUPA FRANJE ERGELJSKOG IZ 1632.

Zagrebački biskup Franjo Ergeljski (1628.–1637.) podigao je novi, drveni, pozlaćeni oltar koji je svojom širinom i visinom zastirao cijelu srednju apsidu dopirući do svoda u visini do 20 metara⁷. Kiparske radove izveo je Hans Ludwig Ackermann,⁸ koji se povodom izvedbe glavnog oltara 1631. godine nastanio u Zagrebu, i čiju je izvedbu radosno prihvatio. Polikromiju i pozlatu oltara izvodio je Georg Gündter, slikar iz Graza. Oltar je bio dovršen 19. prosinca 1632. godine i ubrzo je postao predmetom divljenja i uzorom ostalim oltarima u zagrebačkoj katedrali.

Drveni kip Majke Božje s Isusom u naručju, visine 170 cm, s anđelima sviračima, dio tog Ackermanovog »grosses und hohes Werk-a« vraćen je u svetišće katedrale 1983. godine⁹.

⁷ Juraj Kocijanić, Zagrebačka katedrala, Zagreb (1944)

⁸ Hans Ludwig Ackerman, kipar i drvo-rezbar, rodio se u Heidelbergu 1587. Radio je za isusovačke i dominikanske crkve i bio je najveći kipar ranobaroknog razdoblja. Stalno se nastanio u Grazu 1615., gdje je i umro 1640. godine.

⁹ S. Lina S. Plukavec, u: Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu ZN, 2/1998.

Oltar MB (gore) i anđeli (dolje) – Ackermanov rad

Oltar je bio odmaknut u razmaku jednog koraka od zida. Na menzi od crnog mramora nadograđena su tri kata s pokretnim oltarnim krilima u polovini njegove visine, s mnogo mramornih stupova i stupića te raznih udubina.

Oltarna krila su na jednoj strani bila oslikana prizorima Navještenja i Rodeња Gospodnjega, a na drugoj strani Prikazanja u hramu i Isusova Obrežanja. Na poledini oltarnih krila bili su oslikani prizori Muke Isusove: Krunjenje trnovom krunom i Skidanje s križa.

U središtu oltara nalazila se velika niša s kipom Majke Božje s Isusom u naručju. Niša je imala modru podlogu ukrašenu zvijezdama te je predstavljala nebeski svod.

Na zvjezdanom nebu anđeli su svirali na kitarama, lutnjama i drugim glazbenim instrumentima. Nad središnjom nišom bio je prikazan lik Boga Oca okružen kerubini-ma. U blještavim zrakama lebđio je Duh Sveti u obliku golubice raširenih krila. S desne i lijeve strane kipa Majke Božje nalazili su se kipovi mađarskih kraljeva, sv. Ladislava i Stjepana.

Nad središnjom velikom nišom nalazila se druga, manja niša, obojana također nebesko modrom bojom. U njoj je bio lik Ranjenog Isusa, svezanih ruku i s trnovom krunom na glavi. Sa svake strane je anđeo držao okrajak plašta. Pod Kristovim nogama na bijeloj ploči bio je natpis: *ECCE HOMO*. Uz Ranjenog Isusa bilo je prikazano Navještenje Gospodinovo, i to desno je Marija klečala na klecalu, a lijevo anđeo Gabrijel. Ponad kipa Ranjenog Isusa nalazilo se pozlačeno Raspelo ukrašeno vinovom lozom koje je doticalo svod. Uz lik Ranjenog Isusa stajala je Majka Božja i Ivan Tkalčić navodi prvotni natpis u sredini oltara: *ABSTVLIT OSVALDI CELEBRA-*

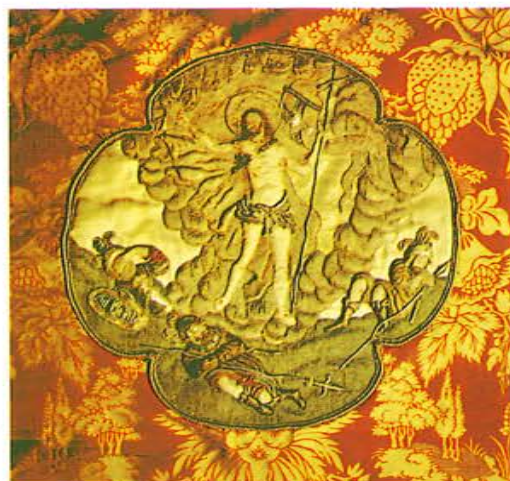
Skidanje s križa – slika je sada u Savskom Nartu

Biskup Petar Petretić (1648.–1667.)

Srebrni antependij biskupa Esterhazya

Predoltarnik izrađen u Petretičevoj radionici

TVM FLAMMA LABOREM/SVMPTIBVS ERGELY NON MINVS ARA MICAT, (Požar je odnio sjajni Oswaldov trud. Troškom biskupa Ergeljskog napravljen žrtvenik, koji svojom ljepotom ništa nije zaostajao), koji je prigodom obnove oltara zamijenjen slijedećim natpisom: FRANCISCVS PRAE-SVL LOCAT HANC ERGELIVS ARAM/ OSVALDI POSTQVAM CONCIDIT IGNE LABOR. (Biskup Franjo Ergeljski postavlja ovaj žrtvenik, jer je Oswaldov trud u požaru uništen).

Također je Tkalcčić zabilježio da je na desnoj strani glavnog oltara bilo drveno Svetohranište ukrašeno polikromiranim i pozlaćenim kipovima sv. Martina, sv. Stjepana kralja, sv. Ladislava i sv. Emerika. Nad njima se nalazio lik Ranjenog Isusa uz dva anđela od kojih je jedan držao tri čavla, a drugi trstiku i sulicu.

Posve gore bio je pelikan koji je kljunom probadao prsa hraneći svojom krvlju mlade pelikane.

Vjernici su se pričešćivali na kamenoj ogradi koja je zatvarala glavnu, svetišnu apsidu. U sredini te kamene ograde bila su mala dvokrilna metalna vrata. Rafael Levaković¹⁰ opisuje Svetohranište u obliku stupa koje je bilo na strani Evandjelja raskošno izrađeno s pozlaćenim kipovima sv. Martina, sv. Stjepana kralja, sv. Emerika i sv. Ladislava te slikama. Nad njima je bio lik Ranjenog Isusa između dva anđela od kojih je desni držao tri čavla, a lijevi koplje i trstiku sa spužvom.

Ispred Svetohraništa visjela je srebrna svjetiljka s vječnim svjetlom. Do Svetohraništa se prilazilo trima kamenim stubama. Na podnožju je bio biskupski grb.

Dva polustupa povezivala su kamenu ogradu za pričešćivanje vjernika, s otvorenim prostorom u sredini za prilaz velikom oltaru četirima stubama.

Ispod Svetohraništa i pričesne ograde nalazio se tada oltar Posljednje večere, koji se danas nalazi u sjevernoj lađi kod sakristijskih vrata.

¹⁰ Rafael Levaković, Povijest zagrebačke crkve

Biskup M. Vrhovac opisujući zagrebačku katedralu 1782. godine spominje Svetohranište od raznobojnog mramora koje se nalazilo na oltaru.

Mramorno Svetohranište dao je izraditi kanonik kustos Ivan Znika za Jubilarnu godinu 1700. kako dokazuje natpis: *EXPLETO SANCTI ANNI IVUBILEO HAC OPERA ERECTA FVIT GLORIAE DIVINAE ET SANCTI STEPHANI PATRONI ET REGIS HVNGARIAE HONORI, CVSTODE IOANNE ZNIKA.* (Na završetku jubileja Svete godine postavljeno je ovo djelo božanske slave i na čast zaštitnika svetog Stjepana ugarskog kralja za kustosa Ivana Znike).

Biskup Petar Petretić (1648.–1667.) dao je izraditi u Vezilačkoj radionici za glavni oltar tri vezena skupocjena antependija, predoltarnika, izrađena rijetkim »frigijskim radom i to jedan 1633. godine drugi crvene boje 1663. godine i treći 1664. godine. Ovaj treći bio je ukrašen likovima svetaca, a u sredini je bio lik Majke Božje na nebo uznesene.

Biskup E. Esterhazy (1708.–1722.) dao je u Beču 1721. godine izraditi srebrene antependije, ukrasne predoltarnike, koji su danas sastavni dijelovi Koncilskog oltara. Ovim pločama pripadala je i ukrasna bakrena ploča ukrašena srebrnim ukrasima za Svetohranište. Srebrene predoltarnike izradio je bečki zlatar Gaspar Georg Meichel.

Opis predoltarnika nalazi se uz Koncilski oltar, a ovdje ćemo navesti opis neizvedenog predoltarnika prema neostvarenom ugovoru zagrebačkog biskupa E. Esterhazyja, sklopljenog 6. lipnja 1714. godine s karlovačkim zlatarom Ivanom Petrom Lange od Langesfelda.

Prema spomenutom ugovoru biskup E. Esterhazy zajedno s Kaptolom, kojeg je zastupao kanonik kantor Franjo Novačić, ugovorili su predati pedeset funti srebra darovanog od dobročinitelja katedrale te još i kupljenoga u svrhu izrade antependija

Biskup Emerik Esterhazy (1708.–1722.)

kao i potrebnoga bakra. Nacrt za srednji antependij, dužine 355,6 cm i visine 697,3 cm, predstavljao je BDM kako drži Isusa. S lijeve i desne strane Majke Božje bili su prikazani likovi sv. Stjepana i sv. Ladislava. Na manjim pločama, dužine 105,3 cm i visine 97,4 cm, neizvedenog nacrt, predstavljen je bio lik sv. Emerika, na strani Evandjelja, a na strani poslanice bl. Augustina. Zlatar Langesfeld je ucrtao i dekorativne ukrase kao i mjesto pozlate bakrenih podloga između ruža na antependiju. Zlato od sto dukata za pozlatu bakrenih podloga obvezao se pribaviti također Kaptol. Zlatar se obvezao dovršiti antependije za godinu dana i to savršeno kao da su rađeni u Augsburgu, koji su u takvim umijećima najvrjedniji. Za rad su ugovorili cijenu 650 rajnskih forinti.¹¹

U Augsburgu su u razdoblju od 1689. do 1693. godine zagrebački kanonici: Pavao Češković, Stjepan Dojčić, Stjepan Seliščević, tadašnji prepozit i kasniji zagrebački biskup, Ivan Babić, Nikola Nadasdy, Pavao de Kavz i Pavao Tuškan dali izraditi

¹¹ Emilij Laszowski, Srebrni antependij zagrebačke stolne crkve, u: Stari i novi Zagreb, Zagreb 1925.

Biskup Juraj II. Branjug (1723.-1748.)

kod zlatara Franza Ignaza Stadlera, rođenog u Austriji u Bodendorfu, šest srebrnih svijećnjaka, visine 112 cm, koji su na veće blagdane resili glavni oltar koji se danas nalaze u kapeli sv. Stjepana. Svijećnjaci su također krasili oltar na hipodromu prigodom Papine mise, 11. rujna 1994. godine. Oni se svake godine nalaze i uz Božji grob u katedrali.

Biskup Juraj Branjug je 1735. godine dao izraditi ukrase oko Svetohraništa s natpisom: *FELICIBVS SVB AVSPICIIS AC LARGA/ MVNIFICENTIA GEORGII BRANIVCH/ EPISCOPI (Uz sretnu pomoć i obilnu darežljivost biskupa Jurja II. Branjuga)* kao i četiri srebrna relikvijara u obliku piramide, visine 202,5 cm sa srebrnim ukrasnim aplikacijama po bakrenoj podlozi, a izradio ih je 1738. godine mariborski zlatar Ivan Reiman. Relikvijari su se nakon Alagovićevo preuređenja svetišta nalazili na više raznih mjesta u katedrali i riznici, dok nisu nakon obnove unutrašnjosti katedrale 1983. godine smješteni u svetištu katedrale uz svetišne stupove.

GLAVNI OLTAR BISKUPA ALEKSANDRA ALAGOVIĆA IZ 1832.

Namjesto trošnog Ergeljskog glavnog oltara dao je podići novi oltar biskup Aleksandar Alagović (1829.-1837.), točno dvije stotine godina nakon njegove izrade 1632. godine. Kipove i slike oltara porazdijelio je crkvama Zagrebačke nadbiskupije (Breznički Hum, Nart, Donja Lomnica, Stenjevec).

Novi oltar imao je menzu, stol od crnog mramora. Na njega je smjestio novo obnovljeno Svetohranište od raznobojnog mramora, a na zid je smjestio oltarnu sliku Marijina Uznesenja, 13x6 m, *COLOSSALEM BEATAE MARIAE VIRGINIS IMAGINEM. (Veličanstvenu sliku Blažene Djevice Marije)*. Naslikao ju je bečki slikar Joseph Ziegler, koji je 1829. godine boravio u Zagrebu i koji će kasnije raditi u Münchenu kod izrade središnjeg vitraja zagrebačke katedrale. Oltarnu sliku Uznesenja BDM komponirao je na način Tizianove *Assunte*.

Majka Božja u modrom plaštu u pratnji anđela uzlazi na nebo gdje ju dočekuje Presveto Trojstvo da je okruni za Kraljicu neba i zemlje. Oko njezina groba s rascvalim ljiljanom okupljeni su apostoli i druge osobe.

Glavni oltar biskup Alagović je posvetio 3. studenog 1833. godine svečano izjavivši:

NAPOKON SAM ODREDIO DA SE OD-SAD BLAGDAN POSVETE MOJE KATEDRALNE CRKVE U ČAST BLAŽENE DJEVICE NA NEBO UZNESENE I OD NEKAD POSVEĆENE SV. STJEPANU PRVOM UGARSKOM KRALJU SLAVI U NE-DJELJU U OSMINI SVIH SVETIH.

Slikarska kompozicija pod gotičkim, mrežastim svodom svetišta katedrale unijela je novu Marijansku svjetlost čije će se štovanje pojačati tijekom 19. stoljeća u cijeloj Katoličkoj Crkvi. Alagovićev oltar već je 1846.-1849. godine preuredio zagrebački biskup, kasniji nadbiskup i kardinal Juraj Haulik. Marijinu sliku prodao je u župnu crkvu u Pregradu gdje se i danas nalazi. Prigodom obnove zagrebačke Prvostolnice povodom njezina 900. godišnjeg

jubileja, kanonik kustos A. Ivandija dao je preslikati sliku i postaviti je na nutarnji zid sjevernog zvonika. U istoj veličini, ali s detaljima slobodne modifikacije preslikao ju je 1986. godine akademski slikar Vladimir Pavlek.

GLAVNI OLTAR KARDINALA JURJA HAULIKA IZ 1849.

Godine 1842.–1849. tadašnji zagrebački biskup Juraj Haulik uređivao je svetište katedrale što je obuhvaćalo i izradu novog glavnog oltara. Oltarnu sliku Uznesenja Marijina dao je premjestiti u župnu crkvu

u Pregradi. Od dotadašnjeg glavnog oltara ostao je samo mramorni stol i Svetohranište. Glavni oltar kao i kipove uz prozore izradio je minhenski kipar Anselmo Sickinger¹²

Posve na vrhu oltara u sredini nalazio se gotički kip Spasitelja s apostolima Petrom i Pavlom lijeve i desne strane. Ispod njih nalazili su se kipovi crkvenih naučitelja pod baldahinima, desno: sv. Ambrozije i sv. Grgur i lijevo: sv. Jeronim i sv. Augustin. Niže njih su bili smješteni četiri relikvijara vrhu kojih je bio također prizor Muke Isusove. Oltar je resilo šest spomenutih srebrnih svijećnjaka iz prijašnjeg

Oltarna slika Uznesenja Marijina s Alagovićeve oltara – sada je u Pregradi

Kopija slike Marijina uznesenja u katedrali

¹² Anselmo Sickinger, arhitekt i kipar, rođen je u Owingenu 1807. godine. Radio je u radionici Johanna N. Hallera, a nakon njegove smrti osniva vlastitu radionicu. Umro u Münchenu 1873.

Biskup Aleksandar Alagović (1829.–1837.)

glavnog oltara, kao i Esterhazyjevi srebrni antependiji, predoltarnici, koji su se lijepo uklopili u nove gotičke ukrase.

Uz Svetohranište bili su prizori Muke Isusove: desno, Isus u Getsemanskom vrtu i Bičevanje, i lijevo kako Veronika pruža Isusu rubac i Uskrsnuće. Nad Svetohraništem u zabatu bio je lik Krista Učitelja s

Kardinal Juraj III Haulik (1837.–1869.)

Mojsije i Aron

Sveta Katarina i sveta Terezija Avilska

Kralj David i prorok Ilija

Petokraki svijećnjak i sada na oltaru.¹³

otvorenom knjigom i urezanim slovima »A« i »W« te desno apostol Petar i lijevo apostol Pavao.

Svetište je tada bilo posve preuređeno i oslikani su prozori, a uz njih je postavljeno deset drvenih pozlaćenih kipova

pod gotičkim baldahinima koji predstavljaju predstavnike Starog i Novog zavjeta, također od kipara A. Sickingera, patrijarha: Mojsija i Arona; proroka: Ilije i Davida; mučenika: sv. Lovre i sv. Stjepana, priznavaoca: sv. Martina i sv. Antuna Padovanskog i djevice: sv. Katarine i sv. Terezije Avilske.

Uz oltar je izrađena nova gotička biskupska stolica, faldistorium, sa stolicama za asistenciju. Svetište je imalo kamenu ogradu sa željeznim dvokrilnim vratima i djelovalo je kao jedna skladna cjelina, te je oltar izgledao veličanstveno i dostojanstveno od koje god strane ga se motrilo.

Uređena i obnovljena zagrebačka stolnica doživjela je svoju promociju uzdignuća u prvostolnicu 1852. godine prigodom uzdignuća Zagrebačke biskupije u nadbiskupiju-metropoliju te biskupa Jurja Haulika u zagrebačkog nadbiskupa-metropolitu što se sve dovršilo njegovim imenovanjem za kardinala 1856. godine. Te godine je katedralu s umjetničkog i povijesnog stanovišta temeljito opisao I. Kukuljević pa tako imamo tu cjeloviti opis katedrale, što je i danas važno, budući da je katedrala dobila novi izgled nakon razornog potresa 1880. godine kad je bio posve uništen Haulikov glavni oltar, dok su vitraji i kipovi uz prozore bili oštećeni i ponovno obnovljeni.

¹³ Opis oltara prema Katoličkom listu od 6. listopada 1849., prva godina njegova izlaženja.

In memoriam!

+ DRAGUTIN ŠKVORC - DRAGEC

Blago u Gospodinu preminuo je u subotu 17. rujna 2005. u 63. godini života.

Uime zagrebačke nadbiskupije, uime Odbora za obnovu katedrale, u svoje ime izražavam iskrenu sućut ožalošćenju supruzi, sinu i kćeri, unucima i cijeloj obitelji, rodbini, prijateljima pokojnoga Dragutina Škvorca.

Zvali smo ga Dragec. I bio je Dragec, brat i prijatelj Dragec, kojega smo voljeli i poštivali. Završio je svoje ovozemaljsko putovanje. Ovdje smo sabrani, da mu izrazimo svoju zahvalnost i potvrdimo svako vrijedno poštovanje. Uvjereni smo da ga je Gospodin primio k sebi kao vjernog slugu te nas ujedinjuje nada da ćemo ga ponovno vidjeti, kad i mi završimo svoj ovozemaljski život.

Njegova smrt iznenadila nas je i ražalostila, jer naučili smo na njega, na njegovu smirenost, razumnost, trijezno razmišljanje i nadasve na njegovu poštenje. Njegova tjelesna konstitucija, krupan i snažan, kao da je od granita, nije dala naslutiti da se u njega uvukao crv koji nagriza i ruši i naj snažnija stabla i potkapa svaku pa i najčvršću stijenu.

Njegov život nije bio lagan, kao što niti jedan život nije lak. Život je borba u kojoj čovjek ne može pobijediti. To je stvarnost s kojom se moramo suočiti.

Čovjek se rađa, čovjek živi i čovjek umire. Mislioc kaže:

*»Ja vjerujem, Gospodine,
Da na kraju noći nema noći,
Već zora;
Da na kraju zime, nema zime, već
proljeće;
Da na kraju iščekivanja nema čekanja
Već susret« (Jules Follier)*

Mi vjerujemo Bogu i u Boga vjerujemo, jer On nam snagu i utjehu daje.

Znamo da nas poznaje, da nas razumije, da sudjeluje u našim bolima i patnjama, jer je i on zaplakao pred smrću svoga prijatelja Lazara. Imao je sućuti pred pokojnicima i njihovim grobovima. Dijelio je bol s onima, koji su tugovali.

No osim suosjećanja On nam daje i obećanje da će nas podignuti iz žalosnog trenutka i sa nama podijeliti bol i patnju. On nam obećava i vječnu domovinu i boravak u kući Očevoj. On će obrisati svaku suzu s naših očiju.

*Običaj je planinara da u svakoj kolibi
U koju svrate
Ostave krišku kruha i koju kaplju vode
Sljedećem namjerniku.
Dužnost je kršćana ostaviti iza sebe
Božji trag:
Trag dobrote, od koje drugi žive.
(Drago Bosnar)*

Pokojni Dragec ostavio je trag iza svoje smrti. To je trag dobrote i ljubavi kojom je obuhvatio svoju obitelj, ostavio je trag poštenja, kojim se dičio i ponosio, ostavio je trag marljivosti, kojom se skrbio za svoje ukućane. Ostavio im je sve što je žuljavim rukama stekao i vjerujemo, da će mu biti zahvalni, da ga nikad zaboraviti ne će.

No Dragec je iza sebe ostavio i još jedan veliki trag.

Kada je ležao bolnici posjetio ga je ing. Rukavina i predao mu kamenčić naše katedrale. On ga je prepoznao i nasmiješio se.

Dragutin Škvorc je sudjelovao u obnovi katedrale od početka obnove. Od obnove prve galerije 1992. godine do danas niti jedan kamen, niti jedan tašel, niti jedna fuga, niti jedan kvadratić oplošja katedrale nije obnovljen bez njega. A bilo je toga mnogo za sve vrijeme njegova rada na obnovi katedrale. Evo podataka:

1	Demontaža	550,00 m ³
2	Montaža	700,00 m ³
3	Montaža	3.500 kom
4	Montaža tašela	1.200 kom
5	Fugirano	1.200,00 m ²
6	Obrađena površina	2.600,00 m ²
7	Visina na kojoj je radio	do 108 m

Ako je onaj dječčić, sin klesara, igrajući se s kamenom na upit novinara što radi odgovorio: »Klešem katedralu!« za Drageca možemo s pravom reći da je obnavljao katedralu. To je djelo koje je ostalo iza njega i za to djelo smo mu zahvalni.

Katedrala je najveći spomenik vjere i kulture u našem narodu. Ona je i kuća Božja, koju je Dragec gradio. Ne će mu to Bog zaboraviti.

Gradio je dakle i obnavljao dom gospodnji na zemlji. Nadamo se da će za uzvrat Gospodina ga primiti u svoj dom na nebesima, jer Isus kaže: »U kući Oca nebesoga ima mnogo stanova«.

Dragec, hvala i doviđenja u nebu!

Oproštajni govor izrečen na oproštaju od pokojnika na gradskom groblju u Zagrebu, Miroševac. Sprovodne obrede vodio je mons Josip Klarić, predsjednik Odbora Zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale i preč. Mirko Totović, tajnik Odbora. Uz obitelj i rodbinu oproštaju je učešće uzeo velik broj vjernih prijatelja i znanaca iz Zagreba i rodnoga Hrvatskog zagorja.

ZBIVANJA U KATEDRALI U 2005. GODINI

Na kardinalovu grobu 2005.

10. veljače – Stepinčevo u katedrali. To je dan kada mnogi građani Zagreba i okolice pa i iz čitave Hrvatske hodočaste u katedralu. Među njima su bili i vjernici župe sv. Marka na Neslanovcu sa svojim župnikom Šimunom Doljaninom. Bili su po prvi put i hodočasnici iz Slovenije iz Portoroža. Tijekom čitavoga dana slavila su se misna slavlja a na grobu blaženika izmjenjivali su vjernici i u tihoj molitvi iznašali svoje molitve i preporuke blaženiku i mučeniku. Glavno misno slavlje predvodio je kardinal Josip Bozanić, a u njemu su sudjelovali papinski nuncij, križevački vladika, pomoćni biskupi zagrebački. Među vjernicima nazočio je i gradonačelnik Zagreba. Pjevao je Zbor Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković«.

5. ožujka – Zagreb se uključio u Treći europski dan sveučilištaraca. Mladi okupljeni u dvorani pape Pavla VI. u Vatikanu te u katedralama u Berlinu, Bukureštu, Kijevu, Lisabonu, Madridu, Tirani, Bariju, Zagrebu, svetištu Majke Božje u Londonu sudjelovali su u zajedničkom molitvenom bdjenju povodom III. europskog dana sveučilištaraca koje je putem satelita pratio i papa iz svoje bolesničke sobe. U molitvi je

bilo sjedinjeno dvadesetak tisuća mladih. Zagrebačku katedralu ispunili su studenti Sveučilišta u Zagrebu.

11. ožujka – nadbiskup zagrebački kardinal Josip Bozanić predvodio je misno slavlje zajedno s vojnim vikarom mons. Jurjem Jezerincem, pomoćnim biskupima i velikim brojem svećenika i redovnika i u ispunjenoj katedrali o trećoj godišnjici smrti kardinala Franje Kuharića. Ispred svetišta je bilo postavljeno poprsje što ga je izradio akademski kipar Vladimir Herljević. Pjevao je katedralni zbor kojim je ravnao M^o Miroslav Martinjak.

Poprsje kardinala Franje Kuharića

17. ožujka – zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić susreo se u katedrali sa 198 katekumena župâ grada Zagreba, kojima je nakon službe riječi podijelio isповijest vjere. Uvod u obred izrekao je biskupski vikar grada Zagreba kanonik dr. Josip Oslić. Kardinal je u propovijedi upozorio katekumene da će krštenjem ući u rijeku vjernika, koja će hodati ovim gradom i hrvatskim narodom. Na kraju im je rekao: »Dobro došli u vašu Katoličku Crkvu!«

19. ožujka – u svečanom euharistijskom slavlju posvećen je biskup mons. Valentin Pozaić. Glavni posvetitelj je bio kardinal Josip Bozanić a suposvetitelji su bili pomoćni biskupi mons. Josip Mrzljak i mons. Vla-

do Košić. Ruke su na novoposvećenog biskupa položili i papinski nuncij mons. Javier Lozano i gotovo svi hrvatski biskupi.

Novi pomoćni biskup mons. Valentin Pozaić

8. travnja – papinski nuncij u Hrvatskoj nadbiskup Javier Lozano predvodio je svečanu misu zadušnicu u zagrebačkoj katedrali za papu Ivana Pavla II. U slavlju su sudjelovali biskupi mons. Juraj Jezerinac, pomoćni zagrebački biskupi te velik broj svećenika i redovnika. Nuncij je u propovijedi na poseban način istakao povezanost hrvatskog naroda i pape kao i uzajamnu ljubav i poštovanje te dodao: »Osjećam se ponosnim što sam bio predstavnik svetoga oca Ivana Pavla II. u Hrvatskoj u posljednjem razdoblju njegova živo-

Gardisti iz Čakovca i Ozlja pred katedralom

29. travnja – povijesna postrojba Zrinska garda – Čakovec na 334. obljetnicu pogubljenja hrvatskih velikana Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana položila je vijenac ispred njihova poprsja u zagrebačkoj katedrali. Vijenac je položio međimurski župan Branko Levačić. Tom činu nazočili su i gardisti Zrinske garde iz Čakovca i Frankopanske garde iz Ogulina.

31. svibnja – slavlje Majke Božje od Kamenitih vrata predvodio je mons. Nikola Eterović. Slavlje je počelo u katedrali s misom uz učešće velikoga broja hrvatskih biskupa te svećenika i redovnika, uz prisutnost vjernika grada Zagreba i okolice. Nastavljeno je procesijom preko trga bana Josipa Jelačića i završilo na trgu sv. Marka odnosno na Kamenitim vratima.

Posjet – u povodu smrti papa Ivana Pavla II. mnoge su svijeće zapaljene ispred katedrale

ta« i zaželio da »sjeme, koje je posijao Sveti Otac u srce hrvatskoga naroda za vrijeme svojih apostolskih posjeta ovoj blagoslovljenoj zemlji daje obilne plodove sada i u budućnosti«. Na zadušnici za Svetoga Oca bili su nazočni svi predstavnici vlasti Republike Hrvatske, grada Zagreba, diplomatskoga kora i najviši predstavnici vjerskih zajednica kao i veliko mnoštvo vjernika.

Mons. Nikola Eterović

17. lipnja – ministar obrane Republike Mađarske nakon što je vodio razgovore s predstavnicima vlasti posjetio je katedralu i u kratkom razgledavanju pokazao poseb-

no zanimanje za sv. Ladislava i sv. Stjepana, Zrinskog i Frankopana. Posebnu zahvalnost izrazio je, što mu je omogućeno da vidi plašt kralja Ladislava iz XI. stoljeća.

Čestitka nakon ređenja u katedrali

18. lipnja – zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić u zajedništvu s pomoćnim biskupima mons. Josipom Mrzljak, mons. Vladom Košić, mons. Valentinom Pozaić te 130 svećenika u svečanom obredu misnog slavlja zaređio je devet novih svećenika i jednog đakona. Za Zagrebačku nadbiskupiju zaređeni su Kristijan Brajković iz Markuševca, Davor Šimunc iz Zagreba – Vukomerec, Mladen Škvorc iz Karlovca – Banija. Za franjevence konventualce zaređeni su fra Mario Akrap iz Kupresa, fra Roko Bedalov iz Kaštel – Kambelovca. Za Družbu isusovaca zaređen je o. Dalibor Renić, za pavlinsku provinciju zaređen je o. Josip Euzebije Knežević iz župe Bihać, za Hrvatsku kapucinsku provinciju zaređen je fra Miljenko Vrabec iz Zagreba – Dubrava. Za hrvatsku dominikansku provinciju zaređen je o. Petar Galić iz Vinjana. Za zagrebačku nadbiskupiju zaređen je đakon Marko Kovač iz Zagreba – Trešnjevka.

Prelat dr. Juraj Batelja – novi kanonik – čin ustoličenja

30. lipnja – prelat dr. Juraj Batelja do sadašnji rektor Međubiskupijskog sjemeništa u Zagrebu, uveden je u kanoničku službu u zagrebačkoj katedrali. Tim činom postao je punopravnim članom Prvostolnoga kaptola zagrebačkog. Čin ustoličenja vodio je kantor dr. Stjepan Kožul. Nakon čina ustoličenja novi kanonik predvodio je s drugim kanonicima svečano euharistijsko slavlje. Prelat Batelja rođen je 19. lipnja 1949. u selu Rastoki u župi Slavetić. Osnovnu školu je završio u Petrovini, maturirao u Zagrebu na Interdijecezanskoj srednjoj školi na Šalati 1968. Teologiju je završio u Zagrebu, za svećenika zaređen 1975. u Rimu od pape Pavla VI. Doktorirao je u Rimu 1984. s dizertacijom: »Svjedočanstvo za vjeru: život i pastoralni program Alojzija Stepinca«. Službovao je kao kapelan u župi sv. Josipa u Zagrebu, kao duhovnik u sjemeništu u Zadru, a od 1991. je promicatelj postupka za proglašenje blaženim i svetim kardinala Alojzija Stepinca. Tu će službu vršiti i nadalje.

15. srpnja – u katedrali su proslavili dijamantnu misu mons. Dr. Ivan Tilšer, mons. Marijan Radanović, preč. Matej Duduković, preč. Augustin Holi, preč. Josip Kovač i o. Vinko Pulišić. Dijamantna misa je 60. godišnjica svećeničkog ređenja. Svečano euharistijsko slavlje predvodio je mons. Ivan Tilšer, a propovijedao je mons. Lovro Cindori. Učešće u slavlju uzeli su i bliži prijatelji, svećenici a prisutna je bila i rodbina slavljenika. Svečani objed i čestitke primili su slavljenici u Svećeničkom domu sv. Josipa u Zagrebu, Kaptol 8., a četvorica od njih su i stalni stanovnici i korisnici doma. Ovo je bila prigoda da im se zahvali za časno svećeničko služenje i zaželi dobro zdravlje usprkos visokoj starosnoj dobi. I mi se pridružujemo čestitkama i dobrim željama.

31. srpnja – posjetili su katedralu članovi vijeća Europskih biskupskih konferencija. To su vestminsterski nadbiskup kardinal Cornac Murphy O' Connor i predsjednik biskupske konferencije Engleske i Walesa, te predsjednik CCEE-a ordinarij

Ugledni gosti u katedrali

švicarske biskupije Chur i predsjednik švicarske biskupske konferencije mons. Amédée Grab. Uz zapažen interes za povijesne i kulturne podatke visoki crkveni dostojanstvenici zanimali su se posebno za bl. Alojzija Stepinca te pokojne kardinale Franju Šepera i Franju Kuharića, s kojima su se osobno poznavali i prijateljstvo sklopljeno za vrijeme II. vatikanskog sabora.

22. rujna – predstavnici župe Zaprešić s vjeroučiteljem Ilijom pohodili su katedralu i grob bl. Alojzija Stepinca. Zahvalili su se za 60. obljetnicu župe, ali i u ime župe molili oprost za neugodnosti koje tadašnji mladi zagrebački nadbiskup Stepinac imao u njihovoj župi prije 60 godina.

Vjeroučitelj Ilija priprema knjigu povijesti župe s naslovom »Kardinali, oprosti!«

30. rujna – oko 200 župljana župe bl. Alojzija Stepinca nove župe Novaki – Rakitje - Bestovje hodočastilo je na grob svoga zaštitnika i sudjelovalo u misnom slavlju koje je predvodio kanonik mons. Lovro

Vjeroučitelj Ilija i vjernici iz Zaprešića na kardinalovu grobu

Cindori, a koncelebrirali su mons. Juraj Batelja i župnik Božo Cindori. Pod misom je pjevao zbor mladih »Gloria« i dječji zbor »Stepinčevi mališani«. Ovaj pohod bio je u sklopu trodnevnoga programa pripreve za proslavu Stepinčeva u župi Rakitje.

15. listopada – predsjednik Republike Mađarske prigodom Sumita srednjeevropskih i istočnih zemalja u Zagrebu posjetio je s užom pratnjom katedralu i riznicu. Predsjednik se posebno zaustavio na grobu bl. Alojzija Stepinca i zanimao za njegovo tamnovanje. Također je pokazao zanimanje za sv. Ladislava i sv. Stjepana kao i za predmete u riznici i katedrali vezane uz njih. Poseban interes je pokazao za plašt kralja Ladislava iz XI. stoljeća. U riznici se dugo zadržao uz misal Jurja iz Topuskog i pažljivo ga prelistavao čitajući tekstove o pojedinim svecima.

16. listopada – grupa Hrvata iz Posavine iz Bosne i Hercegovine pod imenom »Rodna gruda« sa sjedištem u Dugom Selu pohodila je zagrebačku katedralu te nakon misnog slavlja pjesmom i kolom izrazila svoju radost. Misno slavlje predvodio je mons. Vladimir Stanković.

20. studenoga – kardinal Josip Bozanić zaređio je šest novih đakona. Zaređeni su za Zagrebačku nadbiskupiju Željko Faltak iz Kalnika i Matija Pavlaković iz Karlovca – Dubovac. Za franjevačku provinciju sv. Ćirila i Metoda zaređeni su fra Petar Cvekan iz Ferdinandovca, fra Antun Dodić iz

Hrvati iz Posavine ispred katedrale zapjevali i kolo zaigrali

Janjeva i fra Luka Slijepčević iz Samobora, a za Hrvatsku salezijansku provinciju Anto Adžamić iz Srednje Slatine (Bosna). U svečanom obredu sudjelovali su pomoćni biskupi zagrebački i stotinjak svećenika. Prisustvovala je i najbliža rodbina ređenika te, kao i uvijek u takvim zgodama, veliki broj vjernika. Kardinal je u svojoj propovijedi ohrabrio ređenike Isusovim riječima »Ne bojte se!« i pozvao ih na jakost u vjeri, »jer samo čvrsta vjera može svladati napasti i pobijediti zlo«.

26. studenoga – Službom Božje riječi prigodom 150. obljetnice orgulja zagrebačke katedrale održan je prigodni koncert. Uvod u slavlje i pozdrave izrekao je mons. Josip Mrzljak, a dr. Stjepan Kožul, kanonik kantor iznio je niz podataka o povijesti i gradnji orgulja. Službu riječi predvodio je kardinal Josip Bozanić, a neposredan uvod u koncert imao je preč. Mijo Gabrić. Koncert je bio ujedno i prigoda za blagoslov i »otvorenje« obnovljenih orgulja, a obnovu je izvršila tvrtka »Orgelbau M. Walcker Mayer« iz Austrije.

Na koncertu su izvedena djela A. Klobučara, Ch. Tournemirea, J. S. Bacha, K. Odaka, M. Grđana. Nastupila su sva tri katedralna zbora pojedinačno i zajednički pod vodstvom M^o Miroslava Martinjaka, dra Vladimira Babuša i s. Cecilije Pleša, kao i orguljaši akademik M^o A. Klobučar, doc. Hvalimira Bledšnajder, dr. sc. Domaog Jugović i prof. Neven Kraljić.

Velik broj prisutnih uzvanika i gostiju zadovoljno je napustio katedralu.

15. prosinca – služena je sveta misa za časne sestre reda Kćeri Božje ljubavi. tzv. Drinske mučenice, koje su se u Goraždu 15. prosinca 1941. u obrani dostojanstva i zavjetovane čistoće otrgle iz ruku vojnika i jedna za drugom skočile kroz prozor. Nakon toga su ih četnici usmrtili i bacili u Drinu. To su bile s. Jula Ivanišević, s. Berchmana Leidenix, s. Krizina Bojanc, s. Antonija Fabjan i s. Bernardeta Banja. Prigodnu misu je uz nazočnost svećenika i brojnih redovnica služio vlč. Milan Pušec, duhovnik u Nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu. Prisutan je bio i vlč. Anto Baković, koji je i svjedok sestarske hrabrosti i mučeništva. Proces za proglašenje blaženim je završen.

23. prosinca – Ansambl narodnih pjesama i plesova Hrvatske LADO iz Zagreba održao je u katedrali već tradicionalni koncert božićnih pjesama i plesova iz Hrvatske i svijeta.

26. prosinca – Tradicionalni koncert božićnih pjesama održan je u sportskoj dvorani »Dražen Petrović«. Koncert je naslov dobio po Košarkaškom klubu »Cibona«, a redovito se održava i organizira s nakanom prikupljanja sredstava za obnovu katedrale. Po tome se i zove »Koncert u Ciboni«. Uz veliki broj profesionalnih i amaterskih izvođača iz gradova i manjih mjesta diljem Hrvatske prisustvovali su brojni gledatelji, uzvanici, gosti i visoki državni i gradski dostojanstvenici. Neki od njih redoviti su posjetitelji koncerta. Među njima je svakako kardinal Josip Bozanić, koji se zahvalio izvođačima, organizatorima i prisutnim gledateljima i slušateljima i ujedno svima zaželio sretan Božić i sretnu Novu godinu. Među prisutnima treba spomenuti zagrebačkog gradonačelnika gospodina Milana Bandića, koji je izjavio da će ubuduće u obnovi katedrale grad Zagreb biti glavni sponzor. Prisutni gledatelji su tu gestu pozdravili burnim pljeskom i odobravanjem. Mi pak sa svoje strane potvrđujemo da je grad Zagreb i do sada bio najveći donator za obnovu katedrale i da je za to posebno zaslužan upravo gradonačelnik gospodin Milan Bandić.

Orgulje zagrebačke katedrale

DAROVATELJI ZA OBNOVU KATEDRALE U 2005. GODINI.

- »AKO« Elektrotehn. Inženjerstvo, Zagreb
 ADASIT d.o.o., Zagreb
 AGROKONTROLA d.o.o., Zagreb
 AGRONOMSKI FAKULTET, Zagreb
 AKING d.o.o., ZAGREB
 ALFA D.D., Zagreb
 ALINEJA-SEDLAR d.o.o. Zagreb
 AMADEUS M.A.J., Zagreb
 Antun Andrlon, Zagreb
 Jasminka Ankon, Zagreb
 Zora Antić, Zagreb
 ANTIKVARIJAT BONO, Zagreb
 APWEX-TRADE d.o.o., Zagreb
 ARMONT d.o.o., Zagreb
 ART-CENTAR d.o.o., Zagreb
 AUTOSERVIS-ZAGREB, d.o.o., Zagreb
 Dr. Vladimir Babuš, Zagreb
 Marija Badar, Zagreb
 Nedjeljka Barbarić, Dugo Selo
 Petar Barbarić, Zagreb
 Marijan Barić, Šempas, Slovenija
 Jean-Marie Barin-Turica, Beaufays, Belgija
 Marija Batić, Zagreb
 Jasna Bazijanac Brajdić, Zagreb
 Tomislav Bedeniković, Zagreb
 Anđelka Belančić, Zagreb
 Dragica Belec-Stekić, Zagreb
 Ruža Benašić, Australija
 Anka Berger, Zagreb
 Dr. Matija Berljak, Zagreb
 Lidija Bilić-Pešić, Zagreb
 BIOKOVO-KAMEN d.o.o., Zagreb
 BIRO ZA RAČUNOVODSTVO, Zagreb
 Nenad Blatnik, Zagreb
 Goran Ante Blažeković, Zagreb
 Josip Bobaš, Zagreb
 Franc Boitel, ?
 BOMACO d.o.o., Zagreb
 BOOKOVAC d.o.o., Zagreb
 Milka Bosanac, Zagreb
 Iva Brajković, Zagreb
 Bruno Brlek, Zagreb
 Marija Brlek, Zagreb
 Ruža Brlić, Zagreb
 Zrinka Buljan, Zagreb
 Mladen Burec, Zagreb
 Ing. Z. Butković, Zagreb
 Dr. Jasna Burnač-Stefok, Zagreb
 C.A.T. – COMPJ. AUTOM. TEHNOLOGIJA, Zagreb
 Tomislav Capan, Zagreb
 OUR LADY OF CROATIA CURCH, Toronto, Kanada
 COMEX TEHNOLOGIJE d.o.o, Zagreb
 COMMEL ZAGREB d.o.o., Zagreb
 CPZ – CENTAR ZA PATENTE D.D., Zagreb
 Mira Crnković, Zagreb
 CROATIA ELEKTRONIČKA INDUSTRIJA, Zagreb
 Đurđa Cvetković, Zagreb
 Dr. Velimir Čapek, Zagreb
 Mato Čatić, Zagreb
 Marija Čivčija, Zagreb
 Bernarda Čugalj, Zagreb
 Ana Ćurković, Zagreb
 DAWSON-DREŽNJAK d.o.o., Zagreb
 DAZDA d.o.o., Zagreb
 Radmila Delaš, Zagreb
 Boris Devčić, Zagreb
 Ilija Dilber, Zagreb
 Stjepan Dilber, Zagreb
 DINATRONIC d.o.o., Vrbovec
 Dr Rudolf Diterberger, Beč, Austrija
 DJELATNICI HRVATSKE POŠTE, Zagreb
 DOMAR, Zagreb
 Jula Domazetović, Zapolje, Adžamovci
 Ivan i Dana Domšić, Hamilton, Kanada
 DONIT TESNILA d.o.o., Zagreb
 Manda Dujmović, Zagreb
 Aleksandar Dürriegl, Zagreb
 N. Dvorneković, Zagreb
 Kata Đimšita, Zagreb
 Mira Đimšita, Zagreb
 Vlado Đopar, Zagreb

- Gizela Đureković, Zagreb
 ĐURIĆ CENTAR d.o.o., Zagreb
 EKONERG HOLDING d.o.o., Zagreb
 ELICOM d.o.o., Zagreb
 ELVECO d.o.o., Zagreb
 ENERGOZAVOD.ZAŠTITA d.o.o., Zagreb
 Mirela Eškinja, Zagreb
 Vjekoslava (Cvetnić) Felbapov, Zagreb
 FER-COUNT d.o.o., Zagreb
 KREŠIMIR FERINAC STUDIO DESIGN,
 Varaždin
 FEROMAT d.o.o., Zagreb
 Ivka Fijačko, Zagreb
 Nevenka Filipčić, Zagreb
 Ana Filipović, Donja Zelina
 FINEA d.o.o., Zagreb
 Obitelj Franić, Zagreb
 Msgr Fernando G. Gitterrez, San Diego,
 USA
 Mijo Gabrić, Zagreb
 Mr. Ph. Ksenija Gabrić, Zagreb
 Alemka Gajski, Zagreb
 Helena Galina, Zagreb
 Nenad Galović, Zagreb
 GATING – 92 d.o.o., Zaprešić
 GEOECO-ING. d.o.o., Zagreb
 Jure Glasnović, Zagreb
 Nadica Gojak, Zagreb
 Petar i Maša Gojević, Dirstein, Njemačka
 Josip Gorički, Zagreb
 GRADSKO POGLAVARSTVO, Zagreb
 GRADKO d.o.o., Zagreb
 GRADSKA GROBLJA, Zagreb
 GRAĐEVINSKI LABORATORIJ d.o.o.
 Zagreb
 Mijat Grgić, Dugo Selo
 Nevenka Grimani, Zagreb
 Kristina Habuš, KRI-SAN, Zagreb
 Ivica Hajduk, Zagreb
 Irena Hanžek, Zagreb
 Zdenko Hebel, Zagreb
 Helena, Ana, Martina i Iva, Zagreb
 HEMAKON d.o.o., Zagreb
 Ljerka Henč -Petrinović, Zagreb
 Jadranka Herceg, Zagreb
 Ljiljana Herceg-Miličević, Zagreb
 Vladimir Herljević, Zagreb
 HIDRAULIKA KURELJA d.o.o., Zagreb
 Ivka Hlavaček, Zagreb
 Nena Horvat, Zagreb
 HORWATH CONSULTING d.o.o., Zagreb
- Marija Hrs, Zagreb
 HRVATSKA ŠKOLSKA KARTOGRAFI-
 JA, Zagreb
 Anica Hukelj, Zagreb
 Lidija Igbeka- LI.KI.GO., Zagreb
 Ante Ilić, Zagreb
 Katica Ilić, Zagreb
 Petar Ilinić, Zagreb
 Mijo Iljkić – PODORAD, Zagreb
 IN-ART d.o.o., Zagreb
 IN-BIRO d.o.o., Zagreb
 INSTITUT ZA HRVATSKI JEZIK, Zagreb
 INSTITUT ZA SIGURNOST ZAGREB,
 Zagreb
 INTER-COMP d.o.o., Zagreb
 Milka Ivanda, Zagreb
 Tereza Ivšić, Delta, Kanada
 JADRAN EXPORT d.o.o., Zagreb
 Branko Jakić, Zagreb
 Dr Josip Jakšić, Zagreb
 Ankica Janković, Zagreb
 Dubravka Janković, Zagreb
 Marija Janković, Velika Gorica
 Zoran Jelavić, Zagreb
 Ivanka Jembrih, Zagreb
 Jadran Jeričević, Zagreb
 Ana Jerković, Australija
 JOS INSTRUMENTI d.o.o. Zagreb
 Branko Jukić, Zaprešić
 Viktorija Jukić, Zagreb
 Janja Jurić, Zagreb
 Toma Jurić, Zaprešić
 Krešo Kadlec, Sesvete
 KAZALIŠTE »MALA SCENA«, Zagreb
 KEMOZON d.o.o., Zagreb
 KERA SERVIS, Zagreb
 KERAMETAL-STIL d.o.o., Zagreb
 KERA-TECH d.o.o., Zagreb
 Miroslav Kladić, Zagreb
 Marijana Klarić, Slavonski Brod
 Dubravko Klenkar, Zagreb
 Božica Kliman, Zagreb
 KLINIČKA BOLNICA MERKUR, Zagreb
 KLUB UMIROVLJENIKA PROSVJET-
 NIH RADNIKA, Zagreb
 Jadranka Knego-Rogina, Zagreb
 Anđelka Knežević, Zagreb
 KNJIGOVODSTVO ŠTROSAR d.o.o., Za-
 greb
 Dragica Kolar, Zagreb

- »KONČAR« INŽENJERING ZA ENERGETIKU, Zagreb
 Mr Ivan Konjevod, Vancouver, Kanada
 Anica Kopač, Zagreb
 Ignac Kos, Sveti Ivan Zelina
 Ivan Kos, Novska
 Josip Kos, Toronto, Kanada
 Milka Kosek, Zagreb
 Ljiljan Kostelac-Šantek, Zagreb
 Nikola i Nevenka Kovačević, Zagreb
 Mirela Mihaljković, Zagreb
 Miroslava Miletić, Zagreb
 Ines Krajnik, Zagreb
 Obitelj Kramar, Zagreb
 Tomislav Kramar, Zagreb
 Zlatko Kranjčić, Zagreb
 Ana Kravarščan, Zagreb
 Ljubica Kreitmajer, Velika Gorica
 Stjepan Krivić, Bjelovar
 Stjepan Križaj, Velika Gorica
 Antonija Križančić, Zagreb
 Pavao Krolo, Zaprešić
 Zdenka Krstinić, Zagreb
 Luka Krželj, Zagreb
 Dr. Zvezdana Kuna, Zagreb
 Nevenka Kurelja, Zagreb
 Jadranka Kvasnička, Zagreb
 Dr. Josip Lakatoš, Zagreb
 Antonija Lauš, Zagreb
 Gojko Leinweber, Zagreb
 Obitelj Linardić-Vuksan, Zagreb
 Anica Lipovac, Zagreb
 Stanko Lončar, Zagreb
 Stipe Lucić, Samobor
 Božena Lučić, Zagreb
 Nikša i Iva Luetić, Zagreb
 Helena Lukač, Zagreb
 Marija Lukica, Sveta Nedjelja
 Obitelj Lukšić, Jastrebarsko
 LJEKARNA »ABEL«, Zagreb
 Mr.ph. Nevenka Ljubić, Zagreb
 Dipl.ing. Milan Majetić, Sesvete
 Đurđa Makić, Zagreb
 MAKOVEC d.o.o., Zagreb
 Mirko Mamić, Zagreb
 Daromir Mance, Zagreb
 MANDIĆ-PHARM LJEKARNA, Zagreb
 Drago Marčec, Zagreb
 Vladimir Marčinko, Zagreb
 MARIČEVIĆ d.o.o., Zagreb
 Zlatko Markus, Zagreb
 MARSA d.o.o., Zagreb
 Jožica Matko-Ruždjak, Zagreb
 Marija Matulić, Zagreb
 MATUS, Zagreb
 Marija Medenjak-Csataj, Zagreb
 Vinko Medić, Zagreb
 Branka i Zvonimir Medvedović, Zagreb
 MEGATREND d.o.o., Zagreb
 Ana Meinhard, Schaafheim, Njemačka
 MEKOVEC d.o.o., Zagreb
 Stjepan Mesarić, Zagreb
 Mirelja Mihaljković, Zagreb
 Ivo Misir, Donja Pušća
 Jasna Misir, Kupljenovo
 Darko Mlinarić, Zagreb
 MODNI SALON »MACA«, Zagreb
 Nadica Mučnjak, Zagreb
 Anica Mudri, Zagreb
 Obitelj Muha, Čakovec
 Tsang Hing Mun John, Hong Kong
 Obitelj Mušterić, Zagreb
 NAJ-DOMUS d.o.o., Zagreb
 NARODNO SVEUČILISTE »DUBRAVA«, Zagreb
 Ninko Nikšić, Zagreb
 Dragica Nimmervoll, Zagreb
 NK »NERETVA« Steinenbronn, Njemačka
 Milka Nojman, Zagreb
 Anka Novak-Berger, Zagreb
 Damirka i Moris Novaković, Denha, Australija
 S. Mirta Novosel, Zagreb
 Ljubica Novoselec, Karlovac
 NUCLEUS D.B.M. d.o.o., Zagreb
 OBRTNIČKA KOMORA ZAGREB, Zagreb
 Lajla Ogurek-Ercegović, Zagreb
 ORGANIZATOR d.o.o., Zagreb
 OŠ »Sveti Đurđ«, Sveti Đurđ
 OŠ »Tin Ujević«, Zagreb
 OŠ »Vugrovec-Kašina«, Kašina
 OŠ »Zabok«, Zabok
 ORTOPEDIJA BUCO, Zagreb
 Anica Osredečki, Zagreb
 P.Z.-92 d.o.o., Zagreb
 Franjo i Nada Pačić, Stuttgart, Njemačka
 PA-MIL GRAFIKA d.o.o., Zagreb
 Ivan Parlov, Zagreb
 Zdravko Past, Zagreb
 Marija Pastuović, Zagreb
 Željko Pavičić, Mahično
 Vlatko Pavić, Zagreb

- PECOM d.o.o., Zagreb
 Josip Pendelić, Kloštar Ivanić
 Josip Perić, Teisendorf, Njemačka
 Judita Pernar, Zagreb
 Vera Pešjak, Zagreb
 PETRIĆ d.o.o., Zagreb
 PETRIX d.o.o., Zagreb
 Olgica Pintar, Zagreb
 PIR d.o.o., Zagreb
 Božica Pleša, St. Lazare, Kanada
 Katica i Franjo Pleša, Lasalle, Kanada
 Ankica Polašek, Zagreb
 POLIKLINIKA ZA GINEKOLOGIJU, Zagreb
 Danica Poljičak, Zagreb
 Katica Prša, Gornja Pušća
 Ivan Pukljak, Zagreb
 Kata Radačić, Zagreb
 Jasna Rodić, Zagreb
 ROKUS KONTO d.o.o., Zagreb
 Petar Raša, Zagreb
 Ivan Režek, Velika Erpenja
 Silvija Rogina, Zagreb
 ROKO-TRGOVINA d.o.o., Zagreb
 SAGENA INF. INŽENJERING d.o.o., Zagreb
 Sakralni odsjek, Zagreb
 Anita Sambolić, Zagreb
 Ivan Sičaja, Zagreb
 Dragica Skender, Zagreb
 Božica Slaviček, Zagreb
 Gordana Smintić, Zagreb
 Ante Smolić, Varaždin
 Dr. Vesna Srdić-Briški, Zagreb
 St. Mary Presentation, Steelton, USA
 Alojz Stanec – MAAS VELETRGOVINA, Zagreb
 Kristina Starčević, Zagreb
 STIG d.o.o., Zagreb
 Paula Sukriški, Zagreb
 Ivan Sumrak, Zagreb
 Paula Sunić, Zagreb
 Velimir Sunić, Zagreb
 Dr. Maja Svetina, Zagreb
 VUK VRHOVAC, Sveučilišna klinika, Zagreb
 Zlata Šabić, Makarska
 Goran Šafar, Zagreb
 Davor Šarić, Zagreb
 Darko Šćap, Zagreb
 Rado Šešelja, Zadar
 Slavica Šimek, Zagreb
 Ivan Šimić, Samobor
 Obitelj Šimunović, Zagreb
 Marija Šišek, Zagreb
 Franjica Škaberna, Zagorska Sela
 Damir Štimac, Zagreb
 Nevenka Štivić, Zagreb
 Katica Štulac, Ozalj
 Ivan Šutej, Zagreb
 Vinka Taslak, Zagreb
 Marijan Taučer, Zagreb
 Vesna Valentić, TEHNOFILTER, Vukovina
 TEHNOINŽENJERING d.o.o., Zagreb
 TEMPO-STAR d.o.o., Zagreb
 TERMOINŽENJERING-PROJEKTIRANJE, Zagreb
 TIG REVIZIJA d.o.o., Zagreb
 TIM NOVAK, Zagreb
 TIRS d.o.o., Zagreb
 Katica Tomašegović, Zagreb
 Dragutin Tomašić, Zagreb
 Damir Tratnjak, ZOO LORY, Zagreb
 Mirjana Tudorić, Zagreb
 Bibijana Turkan, Zagreb
 Učenici VIII. gimnazije, Zagreb
 Mr Branka Udovičić-Martiniš, Zagreb
 UDRUGA PRIJATELJA CVIJEĆA, Zagreb
 URIHO, UDRUGA ZA REHABILITACIJU, Zagreb
 USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ŠP. OBJEKTIMA, Zagreb
 USTANOVA ZA ZDR. NJEGU ČORLUKA, Zagreb
 Dr. Roko Uvodić, Zagreb
 Milan Uzelac, Zagreb
 Marcela Vahčić-Palinić, Zagreb
 Darko Vepšek, Zagreb
 VESTIGO d.o.o., Zagreb
 Ive i Luca Vidić, Nin
 Martina Viličić, Zagreb
 Dominik Vincelj, Zagreb
 Ana-Marija Vinković-Devčić, Zagreb
 Renata Vimšek, Zagreb
 VODOOPSKRBA I ODVODNJA d.o.o., Zagreb
 Branko Vojnović, Zagreb
 Franjo Vrcić, Kiseljak
 Sappe-Ištok Vepčević, Zagreb
 Prof. Petar Vrkljan, Zagreb

Ing. Stjepko Vrsalović-Carević, Zagreb
 Jasna Vujasić, Zagreb
 Jozo i obitelj Vukadin, Tomislavgrad
 Zvonko Vuković – VILI-COM, Zagreb
 Jasna Vukušić, Zagreb
 M. Walcher Mayer, Guntramsdorf, Austrija
 Dinka i Mirko Wurster, Zagreb
 ZAGREBAČKI VELESAJAM, Zagreb
 ZAGREB-MARK d.o.o., Zagreb
 ZAGREB-MIKROPROMET d.o.o., Zagreb
 ZEC-COMMERCE d.o.o., Zagreb
 IZLETIŠTE ZELENJAK – Zagreb
 Jasna Zorić, Zagreb
 Vladimir Zorić, Zagreb
 ZVAM d.o.o., Zagreb
 Marica-Zora Žagovec, Zagreb
 ŽIVKOVIĆ MERKUR, d.o.o., Zagreb
 Milivoj Žugec, Zagreb
 Petar i Mara Žuliček, Sveta Nedjelja

DAROVATELJI U 2006. GODINI DO 31. 03. 2006.

Dr. Alan Arhanić, Zagreb
 Dr. Jelena Aurer, Zagreb
 Jean-Marie Barin-Turica, Beaufays, Belgija
 Dr. Vladimir Baudoin, Zagreb
 Dr. Radmila Belić, Zagreb
 Dr. Marija Belužić, Zagreb
 Dr. Dubravka Bergman, Zagreb
 Josip Bobaš, Zagreb
 Dr. Dubravka Brekalo-Tomić, Zagreb
 Bruno Brlek, Zagreb
 Dr. Joško Broz, Zagreb
 Dr. Jasna Burnač-Stefok, Zagreb
 Vera Čarapina, Zagreb
 Dr. Krešimir Čavka, Zagreb
 Dr. Zoran Čeović, Zagreb
 Dr. Lidija Čukman, Zagreb
 Mato Čatić, Zagreb
 Ilija Dilber, Zagreb
 Stjepan Dilber, Zagreb
 Gizela Đureković, Zagreb
 ELMAŽ d.o.o., Zagreb
 EX-MALL d.o.o., Zagreb
 Lovačko društvo «FAZAN», Zagreb
 Ivka Fijačko, Zagreb
 FINRAD d.o.o., Zagreb
 Dr. Danko Gikić, Zagreb

Duje i Zlata Gilić, Makarska
 GRAD ZAGREB, POGLAVARSTVO, Zagreb
 IVANEK GRADITELJSTVO, Zagreb
 Marija Hećimović-HEMAKON d.o.o., Zagreb
 Dr. Ljerka Henč Petrinović, Zagreb
 Tereza Ivšić, Delta, Canada
 Paula Jandrijević, Brezovica
 JEDINSTVO, PROIZVODNO MONTAŽNO D.D., Zagreb
 Branko Jukić, Zaprešić
 Krešo Kadlec, Sesvete
 KAKTUS d.o.o., Zagreb
 Stjepan i Paula Kamenski, Zagreb
 Iljko Katušić, Zagreb
 Dušan Kilić, Zagreb
 Ankica Kolar, Zagreb
 Antonija Križančić, Zagreb
 Dr. Livija Kroflin, Zagreb
 Božena Lučić, Zagreb
 Ivo Majer, Zagreb
 Dr. Ivo Matković, Zagreb
 Dr. Dorica Matijaca, LJEKARNA, Zagreb
 MEDIVA d.o.o., Zagreb
 MEDI-LAB d.o.o., Zagreb
 MESNICA HORVAT ZLATKO, Zagreb
 METALNO-PLASTIČNA GALANTERIJA, Zagreb
 MGM d.o.o., Zagreb
 Ljubica Mihelin, Zagreb
 Tonka Mršić, Zagreb
 Anica Mudri, Zagreb
 Marijan Mudri, Zagreb
 Anka Novak-Berger, Zagreb
 OČNA POLIKLINA »DR VUKAS«, Zagreb
 Dr. Vera Olajoš, Zagreb
 Dr. Ksenija Opačić, Zagreb
 Dr. Miroslav Pandurić, Zagreb
 Dr. Mladen Paulić, Zagreb
 Željko Pavičić, Mahično
 Josip Perić, Teisendorf, Njemačka
 Dr. Vesna Perić-Matošević, Zagreb
 Jasna Perman-Hrgić, Oriovac
 Danica Poljičak, Zagreb
 Rade Poropat, Zagreb
 Josip Prežec, Zagreb
 PROPAN OPREMA d.o.o., Zagreb
 Dr. Vladimir Protić, Zagreb
 Pavo Radibratović, Ston
 Dr. Josipa Rodić, Zagreb

Dr. Senka Sabol, Zagreb
Ljubica Skihelni, Zagreb
Ante Smolić, Varaždin
Stjepan Sraka, Zagreb
Kristina Starčević, Zagreb
Ivan Sumrak, Zagreb
Dr. Jadranka Sušac, Zagreb
Iva Svetina, Zagreb
Dr. Maja Svetina, Zagreb
SVEUČILIŠNA TISKARA d.o.o., Zagreb
Dr. Lajoš Szabo, Zagreb
Radovan Šantek, Zagreb
Obitelj Šimunović, Zagreb
Josip Spoljar, Zagreb

POLIKLINIKA »ŠTAMBUK«, Zagreb
Dr. Jadranka Štefanac-Papić, Zagreb
Dr. Renata Tandara, Zagreb
TEHNOINŽENJERING d.o.o., Zagreb
VETERINARIA d.o.o., Zagreb
VIDI-TO d.o.o., Zagreb
Ive i Luca Vidić, Nin
Dr. Sonja Vrčić, Zagreb
Jasna Vujasić, Zagreb
Ante Vukorepa, Zagreb
Biserka Vuksan, Zagreb
Drago Živković, Kostrč, Orašje, BIH
Branka Žugec, Zagreb
Dr. Ruža Žužul, Zagreb

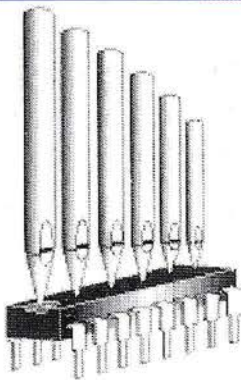
Osim ovih darovatelja još je mnogo više onih čija imena nisu na ovom popisu, jer oni to ne žele ili su nam njihova imena nepoznata. Isto tako ima više darovatelja, koji su svoj dar dali u više navrata.

Svima zahvaljujemo.

Svake prve nedjelje u mjesecu u 10 sati u katedrali služimo svetu misu za sve darovatelje, za njihove potrebe i na njihove nakane.

U znak zahvalnosti darovateljima spremni smo u naš časopis besplatno uvrstiti oglasne poruke i reklame svakog darovatelja.

Katedrala je prvi i najveći spomenik vjere i kulture hrvatskog naroda. Ona je znak raspoznavanja našeg grada i domovine. Svaki dar za obnovu katedrale ujedno je dar za obnovu domovine i zato je višestruko velik.

Harmonija - M
d.o.o.

Gradnja i popravak orgulja

10310 Ivanić Grad, Majdekova 20
Tel. / Fax: 01 288 92 03, mob. 098 505 265
e-mail: harmonijam@inet.hr

*Gradnja novih orgulja
i obnova postojećih orgulja,
Elektrifikacija orgulja
i dogradnja drugog sviraonika,
Preseljenje orgulja*

MiSLAVELEKTRO

"Mislav elektro" d.o.o.
Zagreb, Kaptol 21
tel.: 4819-118, fax.: 4811-887
mislav-elektro@zg.tel.hr
098 207-164 Stanko Lončar

elektrotehničko,
graditeljsko,
proizvodno i
trgovačko društvo

[Naslovnica](#)

[Projekti](#)

[Reference](#)

[Snaga](#)

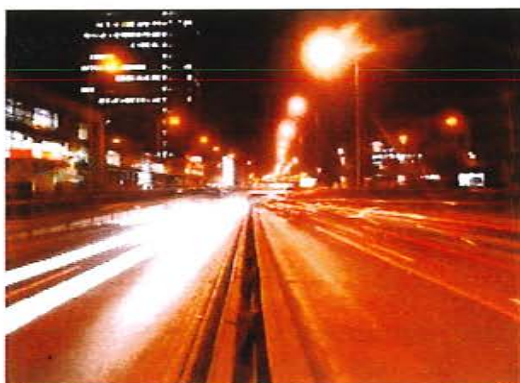
[Povijest](#)

[Kontakti](#)

[Linkovi](#)

ELICOM d.o.o.

Mi u ELICOM-u se bavimo razvojem, projektiranjem, proizvodnjom, izgradnjom te održavanjem elektrosustava, od instalacija do ulične rasvjete. Također vršimo graditeljske usluge. Raspoložemo vrhunskim tehnologijama, stručnjacima i znanjima na svakom od tih područja.

Podaci

Administrativno središte:
Nova ves 5,
10000 ZAGREB
tel.: (01) 4 666 444
fax.: (01) 4 666 666
E-mail: elicom@elicom.hr

Operativno središte:
Štefanovec 138,
Markuševac
10000 ZAGREB
tel.: (01) 4 575 575
fax.: (01) 4 575 574
E-mail: oper@elicom.hr

Osim vrhunskim stručnjacima, raspoložemo i najmodernijom mehanizacijom i opremom, koju redovito održavamo i obnavljamo. Našu efikasnost i kvalitetu ne prepuštamo slučaju. One su čvrsto u našem znanju i visokoj organiziranosti.

[Naslovnica](#)

[Projekti](#)

[Reference](#)

[Snaga](#)

[Povijest](#)

[Kontakti](#)

[Linkovi](#)

ELICOM d.o.o. elektrotehničko, graditeljsko, proizvodno i trgovačko društvo

INTERIJER JURIĆ I DRUGI D.O.O.

ZA PROIZVODNJU, USLUGE I TRGOVINU, UVOZ - IZVOZ

10 ZAGREB, PAROMLINSKA 49, HRVATSKA

tel.: +385/01/61 70 537, 61 12 421

fax: +385/01/61 70 538

PRODAJA: tel.: +385/01/61 59 184

OPTIKA

KRALJEVIĆ

HEBRANGOVA 8
TEL/FAX: 01/481 9900
TEL: 481 9912

BAKAČEVA 11
TEL/FAX: 01/492 1010

IMPORTANE CENTAR
TEL: 01/457 7123

KBC REBRO
TEL: 01/242 0111

BESPLATNA
PROVJERA
V I D A

TRG S. KONZULA 4
TEL: 01/233 5210

CROATIASPED

Dioničko društvo za međunarodnu
i tuzemnu špediciju

10000 Zagreb - Trnje

Strojarska 19

MATIČNI BROJ: 3279391

Telefon: 01/61 58 952, 61 58 944,
61 58 949

01/61 58 942 direktor

Telex: 21 485 CRSP ZG HR

Telefax: 01/61 58 945, 61 58 958

p.p. 101

Žiro račun 301-601-25755

klesarstvo

Stipo Lucić

DOMASLOVEC, Željeznička 6, 10430 Samobor

Telefon: 01/3380-120, 3380-121, fax: 3380-126

SVETA NEDELJA 10431, Industrijski odv. bb

Telefon: 01/3373-222, 3373-224, fax: 3373-223

www.stipe-lucic.com

**IZRADA SPOMENIKA, TE IZRADA SVIH VRSTA
KAMENARSKIH RADOVA U INTERIJERIMA
I EKSTERIJERIMA**

Zagrebačka Liga Protiv Raka

Zagreb, Ilica 197

Žiro račun: 2340009-1100011046

TIM NOVAK

Tim Novak d.o.o.
10090 Zagreb/HR, Škorpikova 2a

Tel: 01/34 36 555 • Fax: 01/3498 558

**SANITARNA OPREMA • KERAMIKA • INSTALACIJSKI
MATERIJAL • GRIJANJE I KLIMA**

MEDIVA d.o.o., Zagreb

Ime:		Telefon:	3836-505, 3836-506
Prezime:		Telefaks:	3836-507
Mjesto:	Zagreb	GSM:	
Poštanski broj:	10000	NMT:	
Ulica:	Stara Knežija	E-mail:	mediva@mediva.hr
Kućni broj:	11	Web site:	http://
Zemlja:	Hrvatska	URL ove stranice:	http://www.cursor.hr/pa.nsf/Stranice/ mediva-zg
Porezni broj:		Žiro račun:	
Šifra djelatnosti:		Banka:	Zagrebačka banka
Djelatnost:	trgovina, Zdravlje	Partneri:	
Poddjelatnost:	Zdravlje - oprema		
Punuda:	Prodaja i servis medicinske opreme i medicinskog potrošnog materijala		

ĆIRILO-METODSKA KNJIŽARA HKD SV. JERONIMA

ZAGREB, KAPTOL 29, Tel/Fax: 01 48 14 709

**S VAMA OD 1927. GODINE U DUHOVNOJ
IZGRADNJI HRVATSKOG NARODA:**

DUHOVNIM I DRUGIM DOBRIM KNJIGAMA, MOLITVENICIMA,
KATEKIZMIMA, KALENDARIMA, MUZIČKIM IZDANJIMA
I PREDMETIMA DUHOVNOG SADRŽAJA.

grafička priprema i oblikovanje, offset tisak, knjigovežnica, dorada...

offset
MARKULIN

Lukavec, Dolenska 32 • Telefon: 01 6234-666

dječji vjerski
mesečni list

mak
mali koncil

www.glas-koncila.hr/mak

info: 01/48 74 326

"KAP DOBROTE"

IV. Stara Peščenica 3

10000 Zagreb

tel./fax 01/ 231 78 02

e-mail: kap-dobrote@zg.htnet.hr

U svaku katoličku obitelj

Glas Koncila

hrvatski katolički tjednik

pretplatite se i vjeromdostojne novine stižu na vašu adresu

Kaptol 8, pp 216, Zagreb, tel.: 01/ 4874 326, faks: 01/ 4874 328
www.glas-koncila.hr, e-pošta: pretplata@glas-koncila.hr